

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS
FAKULTĀTE
PEDAGOĢIJAS NODAĻA

**2-3 GADU VECU BĒRNU
SOCIĀLĀS ADAPTĒŠANĀS SEKMĒŠANA
PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒ,
IZMANTOJOT KUSTĪBU ROTAĻU**

KVALIFIKĀCIJAS DARBS

Darba autors: **Alīna Bogdanoviča**

Darba vadītājs:

Dr.paed., docente **Līga Āboltiņa**

RĪGA

2019

ANOTĀCIJA

Kvalifikācijas darbs: “2-3 gadu vecu bērnu sociālās adaptēšanās sekmēšana pirmsskolas izglītības iestādē, izmantojot kustību rotaļu”.

Autore: Alīna Bogdanoviča

Darba vadītājs: Dr.paed., doc. Līga Ābolčiņa

Apjoms: 65 lpp., 9 tabulas, 13 attēli, 15 pielikumi, 37 literatūras avoti.

Kvalifikācijas darbā ir teorētiski un praktiski izpētītas 2-3 gadus vecu bērnu sociālās adaptēšanās iespējas, izmantojot kustību rotaļas. Darbā ir analizētas pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku atziņas par sociālo adaptēšanās, 2 – 3 gadu vecu bērnu attīstības likumsakarības, raksturota kustību rotaļa, tās organizēšanas īpatnības adaptēšanās laikā.

Organizēts un veikts empīrisks pētījums, kurā tika veikta izmēģinājuma darbība un kustību rotaļu kopas realizēšana.

Iegūtie rezultāti pārliecinoši pierādīja, ka kustību rotaļa sekmē bērnu sociālās adaptēšanās procesu.

Atslēgas vārdi: sociālā adaptēšanās, sekmēšana, kustību rotaļa.

Kvalifikācijas darba materiāli var būt praktiski izmantoti pirmsskolas pedagogu darbā bērnu sociālās adaptēšanās sekmēšanā.

ABSTRACT

Qualification paper “Advancement of social adaptation of 2-3 years old children in a preschool educational institution by using movement games”.

Author: Alīna Bogdanoviča

Scientific supervisor: Dr.paed., associate profesor Līga Āboltiņa

Volume of the qualification paper: 65 pages, 9 tables, 15 annexes, 13 diagrams, 37 literature sources.

Qualifications paper is theoretical and practically explored the social adaptation of children 2-3 year-olds, using movement games. The work examines the insights of pedagogy and psychology with scientific knowledge of social adaptation, patterns of development between 2 and 3-year-old children, describing the nature of the movement, the peculiarity of its organisation during adaptation.

An empirical study was organised and carried out which carried out the pilot action and the implementation of a set of movement games.

The findings have convincingly demonstrated that the movement of children contributes to the social adaptation process of the child.

Keywords: social adaptation, promotion, movement game.

Skilled work materials can be used practically in the work of pre-school educators to promote the social adaptation of children.

SATURS

Ievads.....	5
1. Teorētiskās nostādnes par 2 – 3 gadīgo bērnu sociālo adaptēšanos	7
1.1. Sociālās adaptēšanās būtība un raksturojums.....	7
1.2. 2 – 3 gadīgo bērnu pedagoģiski psiholoģiskais raksturojums.....	15
1.3. 2 – 3 gadīgo bērnu sociālās adaptēšanās kritēriji.....	18
2. Kustību rotaļu organizācijas un norises raksturojums.....	22
2.1. Kustību rotaļu būtība un raksturojums.....	22
2.2. Kustību rotaļu metodoloģiskais apraksts.....	25
3. 2 – 3 gadu vecu bērnu sociālās adaptēšanās izpēte un tās sekmēšana.....	29
3.1. 2 – 3 gadu vecu bērnu sociālās adaptēšanās sākotnējā izpēte.....	29
3.2. Pedagoģiskā darbība bērnu sociālās adaptēšanās sekmēšanai.....	41
Nobeigums.....	49
<u>Izmantotas literatūras un avotu saraksts</u>	<u>51</u>
Pielikumi.....	54
1. pielikums. Bērnu vecāku aptaujas anketa.....	55
2. pielikums. Novērošanas protokols pētījuma sākumā	57
3. pielikums. Kustību rotaļa „Labrīt”	58
4. pielikums. Kustību rotaļa „Labrīt 2”	59
5. pielikums. Kustību rotaļa „Saules zaķīši”	60
6. pielikums. Kustību rotaļa „Zaķītis”	61
7. pielikums. Kustību rotaļa „Iepazīsimies”	62
8. pielikums. Kustību rotaļa „Piepūties, burbulis!”	63
9. pielikums. Novērošanas protokolks pētījuma beigās	64
10. pielikums. Dokumentārā lapa	65

IEVADS

Pirmsskolas izglītības iestāde ir pirmā iestāde, kura pieņem bērnu sociāli sabiedriskajā pasaulē. Jaunas sociālas attiecības rada bērnam grūtības, un pirmās tādas attiecības veidojas tad, kad bērns uzsāk apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi. Bērna pāreja no ģimenes loka uz pirmo sabiedrisko iestādi ir svarīgs moments bērna dzīvē. No tā, cik bērns tiks sagatavots jaunam dzīves rītam, ir atkarīgs bērna adaptācijas periods kopumā, kā arī bērna tālākā socializācija.

Bērna attīstībā un socializācijā svarīgi ir tas, kā bērns adaptēsies pieaugušo un vienaudžu lokā pirmsskolas izglītības iestādē, vai viņš varēs atrast savu vietu dzīvē un realizēt savu potenciālu nākotnē.

Pirmsskolas izglītības iestāde ir vieta, kur notiek bērnu socializācijas pirmais posms, kur vienaudži ir sabiedrības mikroforma, kurā bērns iepazīstas un apgūst sociālās normas, apgūst sociālās prasmes dzīvot sabiedrībā.

Rotaļa ir īpaša darbība, kura izplaukst bērnu gados, un kura pavada cilvēku visas dzīves garumā.

Rotaļas loma adaptācijas laikā nav attīstīt un apmācīt bērnu, bet ir nodrošināt emocionālu saskarsmi, veidot kontaktu starp pieaugušo un bērnu. Būtiskais ir adaptācijas laikā nemainīt bērnu, nepārtaisīt viņu, nemācīt kaut kādām konkrētām uzvedības prasmēm. Būtiski ir dot iespēju bērnam pārdzīvot sarežģītas un nepazīstamas situācijas rotaļā, kura ir pazīstama un mīļa bērnam.

Pirmsskolas uzsākšanas gaitas ir sarežģīts un atbildīgs periods gan bērna dzīvē, gan pieaugušo dzīvē. Bērns iekļaujas jaunajos apstākļos, kas izraisa vecāku uztraukumu. Ģimenē bērns ir pieradis pie konkrēta režīma, ēdiena, midzināšanas; viņam izveidojas noteiktas attiecības ar vecākiem. No tā, kā bērns pieradīs pie jaunajiem apstākļiem, režīma, no tā, kā viņš pieradīs pie iepriekš nepazīstamiem cilvēkiem – pedagogiem, ir atkarīga viņa psihiskā un fiziskā attīstība, viņa tālākā veiksmīgā būtne ne tikai pirmsskolā, bet arī ģimenē. Tāpēc šajā laikā ir īpaši svarīgi veidot bērnam pozitīvu emocionālo vidi. Pierast pie pirmsskolas nemaz nav tik viegli. Neviens nevar paredzēt, kādas sekas var rasties no straujām izmaiņām “mājas bērņā”.

Kvalifikācijas darbam tika izvēlēta tēma “2-3 gadu vecu bērnu sociālās adaptēšanās sekmēšana pirmsskolas izglītības iestādē, izmantojot kustību rotaļu”. Pirmsskolas apmeklēšana rada bērnam stresu, un pieaugušo nepietiekama kompetence adaptācijas laikā pamato izvēlētās tēmas aktualitāti.

Kvalifikācijai darba **mērķis** ir teorētiski izpētīt, kā kustību rotaļa veicina 2-3 gadu vecu bērnu sociālo adaptēšanās pirmsskolas izglītības iestādē.

Pētījuma priekšmets – 2-3 gadus vecu bērnu sociālā adaptācija.

Pētījuma objekts – kustību rotaļa sociālās adaptācijas procesā.

Pētījuma hipotēze – bērnu sociālās adaptēšanās process būs veiksmīgāks, ja kustību rotaļā:

- 1) tiks iesaistīti visi bērni;
- 2) kustību rotaļa tiks izvēlēta atbilstīgi bērnu vecumam un interesēm.

Lai sasniegtu darbā izvirzīto mērķi, tika izvirzīti šādi **uzdevumi**:

- Analizēt teorētisko literatūru par 2-3 gadīgo bērnu sociālās adaptēšanu pirmsskolas iestādē;
- Raksturot 2-3 gadu vecu bērnu attīstības īpatnības pētāmās tēmas kontekstā;
- Raksturot kustības rotaļu un tās organizēšanas principus pirmsskolas iestādē, ņemot vērā pētāmo bērnu vecumu;

Kvalifikācijas darbā tika izmantotas šādas **pētnieciskās metodes**:

- Teorētiskās - literatūras un avotu analīze;
- Empīriskās – novērošana, pedagoģiskā izmēģinājuma darbība, anketēšana.

Pētījuma bāze – pirmsskolas izglītības iestādes 16 bērni vecumā no 2 līdz 3 gadiem; bērnu vecāki.

Darbs balstās uz L. Āboltiņas, I.Drāvnieces, S.Dreimanes, D.Dzinteres, I.Stangaines, I.Konstantinovas un citu autoru atziņām.

Pētījuma periods – 02.09.2019.- 09.11.2019., divpadsmit kalendāras nedēļas.

1. TEORĒTISKĀS NOSTĀDNES PAR 2 – 3 GADĪGO BĒRNU SOCIĀLO ADAPTĒŠANOS

1.1. Sociālās adaptēšanās būtība un raksturojums

Bērna gaitas uzsākšana pirmsskolas izglītības iestādē vienmēr rada psiholoģiskas un fiziskas grūtības. Šīs grūtības ir saistītas ar to, ka bērns pāriet no viņam zināmās un ierastās ģimenes vides pirmsskolas izglītības vidē.

Pirmsskolas izglītības iestādes vide ir specifiska: tā ir mikrosociāla vide, kuru nevar ne identificēt, ne stādīt pretī ģimenes videi.

Pirmsskolas izglītības iestādei ir raksturīgs tas, ka bērns tur atrodas ilgstoši vienaudžu lokā, kas paaugstina dažādas inficēšanās iespējas (bērni, kas apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi slimo vairāk, nekā bērni, kurus audzina ģimenē), kas izraisa bērnu ātrāku nogurumu, nekā ģimenes vidē. Tāpat, piemēroti pedagoģiskā procesa standarti ne vienmēr ļauj attīstīties bērna individualitātei, kas izraisa negatīvas izpausmes bērna uzvedībā. Tātad, noteikti sociālie nosacījumi pieprasa attiecīgu uzvedību.

„Adaptācija ir organisma funkciju, uzbūves, tā orgānu un šūnu piemērošanās apkārtējai videi” (Romenkova, 2008, 27).

Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā jēdzienu „adaptācija” skaidro kā pielāgošanās (arī pielāgošana) jaunai situācijai, videi, prasībām, noteiktiem apstākļiem (Beļickis, Blūma, 2000).

Adaptēšanās ir emocionāla, psiholoģiska un bioloģiska procesu kopa, ar kuriem saskaras cilvēks nonākot jaunā vidē (Vikmane, 2009).

Adaptācijas procesu veido šādi faktori:

- bērna individuālās īpatnības un iepriekšējā pieredze komunikācijā ar citiem cilvēkiem;
- vecāku un bērna savstarpējās attiecības;
- pirmsskolas izglītības iestādē un grupā esošais psiholoģiskais klimats (Romenkova, 2006).

Savukārt I. Jurgena norāda, ka adaptācijas procesu ietekmē arī šādi faktori:

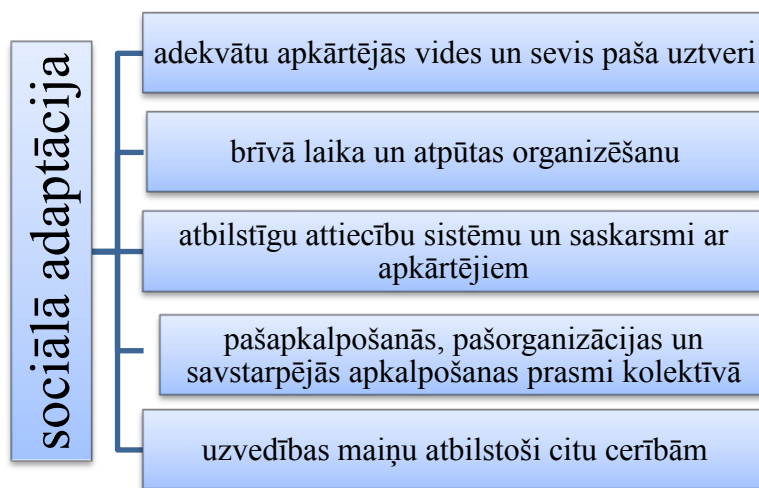
- bērna individuālais nervu tips;
- vides higiēniskie, pedagoģiskie un psiholoģiskie apstākļi;
- pedagoga zināšanas un iejūtība;
- bērna veselības stāvoklis un attīstības līmenis;
- bērna dzimums (zēni adaptējas lēnāk nekā meitenes);

- bērna vecums (visgrūtāk šķirties no vecākiem, atnākot uz bērnudārzu, ir mazuļiem līdz trīs gadu vecumam);
- bioloģiskie faktori – mātes veselības stāvoklis grūtniecības laikā, dzemdību sarežģījumi, bērna veselības stāvoklis līdz trīs mēnešu vecumam un turpmāk līdz nonākšanai bērnudārzā;
- sociālie faktori – jaundzimušā labklājības nodrošināšana, kas atkarīga no sociālekonomiskajiem apstākļiem ģimenē;
- bērna sociālā pieredze (Jurgena, 2007).

Dodot definīciju „sociālajai adaptācijai”, V.Romenkova norāda, ka tā ir „pastāvīgs indivīda piemērošanās process sociālajai videi” (Romenkova, 2008, 28).

Sociālā adaptēšanās ir jaunu sociālo lomu un jaunas sociālās vides apgūšana, tajā pārstāvēto vērtību pieņemšana, kā arī piederības sajūtas apmierināšana, attīstot sevi kā personību. Sociālās adaptēšanās procesā cilvēks izmanto un aktivizē iepriekš apgūtas komunikācijas prasmes, kas palīdz viņam pašrealizēties konkrētajā sociālajā vidē. (Dreimane, 2017).

Sociālā adaptācija ir cilvēka vai cilvēku grupas aktīvais piemērošanās jaunajiem noteikumiem sociālās vides nosacījumiem, sociāliem un materiāliem apstākļiem, normām, vērtībām. Sociālās adaptācijas struktūra ir parādīta 1.1.attēlā:

1.1.att.Sociālās adaptācijas struktūra (Āboltiņa, 2011)

Sociālo vidi veido visi cilvēkresursi, kas ikdienā mijiedarbojas bērnu, tas ir, pirmsskolas pedagogi, citi bērni, pirmsskolas izglītības iestādes administrācija, tehniskais personāls. Jebkura sociālā vide izvirza noteiktas prasības, kurām bērnam ir jāpielāgojas. Vienlaicīgi bērnam jāapmierina arī savas personiskās vajadzības. Ja bērns spēj apmierināt savas personiskās vajadzības un izpildīt ārējās vides prasības, un vienlaicīgi saglabāt emocionāli pozitīvu pašsajūtu, tad adaptācija ir sekmīga (Āboltiņa, 2018).

Tādējādi, apkopojot dažādu autoru piedāvātās definīcijas, secinām, ka sociālā adaptēšanās ir cilvēku prasmes izmainīt savu uzvedību atkarībā no apkārtējās sociālas vides noteikumiem. Katram cilvēkam ir sava funkcionāla sistēma, kura nodrošina pielāgošanās sociālai videi. Prasmes pielāgoties rada cilvēkam labvēlīgas dzīves iespējas.

Pastāv dažādi adaptācijas veidi. Tā, ja cilvēks ir vesels, viņam ir laba emocionāla reakcija, viņš ir apmierināts ar savu dzīvi, tad tādu stāvokli nosaka fizioloģiskā adaptācija. Bet, reiz rodas nepieciešamība kaut ko mainīt – cilvēks dodas kalnos, viņam pieaug sirds ritms un elpošanas biežums. Visas organisma sistēmas sāk strādāt intensīvāk, un tādu adaptāciju sauc par saspringtu adaptāciju. Gadījumā, ja adaptācijas iespējas ir pārsniegtas, tad funkcionālās sistēmas sāk strādāt nelabvēlīgajā režīmā, un tā ir patoloģiska adaptācija (Пыжьянова, 2013).

Uzsākot gaitas pirmsskolas izglītības iestādē, izmainās apkārtējās vides parametri – grupas interjers, nepazīstami cilvēki, neierasti daudz bērnu, nesakrīt arī saskarsmes un audzināšanas metodes mājās un pirmsskolā.

Sociālā adaptēšanu nodrošina normu un vērtību apgūšana, kas ir ierasti konkrētajā sabiedrībā. Sociālā adaptēšanās izpaužas cilvēka un apkārtējās vides mijiedarbībā, cilvēka aktīvajā darbībā. Sociālās adaptēšanās process ir saistīts visiem cilvēkiem vienlaicīgi ar viņu individuālo attīstību. Sociālo adaptēšanu iedala šādi:

- pilna sociālā adaptēšana iekļauj cilvēka fizioloģisko, vadības, ekonomisko, pedagoģisko, psiholoģisko un profesionālo adaptēšanu.
- vadības adaptēšana – bez vadības nav iespējams veidot cilvēkam labvēlīgus apstākļus, veidot priekšnosacījumus viņa sociālajai lomai, ietekmēt viņu, nodrošināt darbību, kas atbilst sabiedrības interesēm;
- ekonomiskajā adaptēšanās procesā notiek jaunu sociāli-ekonomisko normu apgūšana;
- pedagoģiska adaptēšana ir pielāgošanās izglītības sistēmai, apmācības un audzināšanas sistēmai;
- psiholoģiskas adaptēšanās process ir nepārtraukts, raksturo jūtas orgānu pielāgošanos ārpus slodzei;
- profesionāla adaptēšana raksturo cilvēka pielāgošanos jaunam darbības veidam, jaunai sociālai apkārtni, darba noteikumiem un specialitātes īpašībām (Мохирева, 2019).

Adaptēšanās grūtības rodas tad, ja bērns sastopas ar nesapratni, ja viņu mēģina iesaistīt saskarsmē, kuras saturs neatbilst bērna interesēm un vēlmēm. Bērnam jābūt gatavam tādām saskarsmes līmenis, kāds ir veidots pirmsskolas izglītības iestādē. Kā parāda kvalifikācijas darba autores pieredze, tad bērni ne vienmēr ir apguvuši, pirmsskolai nepieciešamas, komunikācijas prasmes. Kad bērns sāk apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, mainās ne

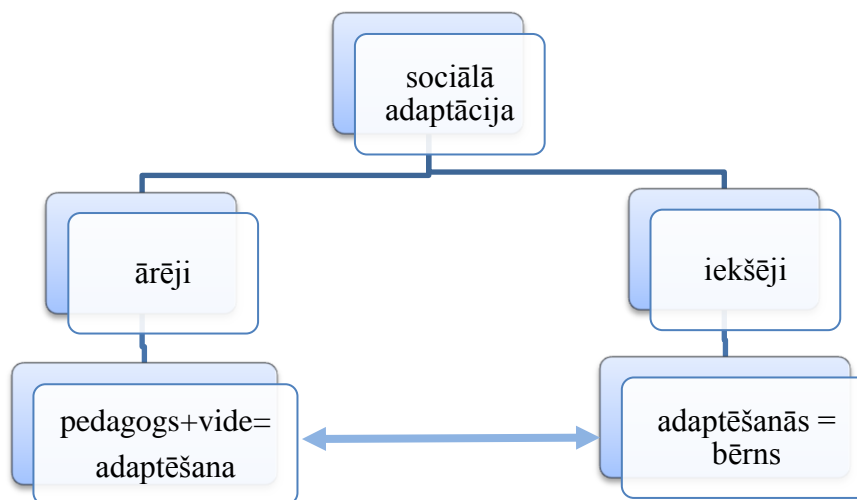
tikai viņa dzīve, bet arī viņa vecāku dzīve. Tāpēc ir nepieciešams kāds laiks, lai ne tikai bērns, bet arī ģimene, pielāgotos jaunajiem dzīves apstākļiem.

Izdala adaptācijas procesa trīs fāzes:

1. asa fāze, kurā notiek bērna somātiskā un psihiskā statusa dažādas svārstīšanās, kas izraisa svara samazināšanu, biežas saslimšanas, miega traucējumus, apetītes mazināšanu, regresu runas attīstībā; parasti ilgst vienu mēnesi;
2. vidēji asa fāze, kuru raksturo bērna uzvedības stabilizācija, novirzes ir mazinājušās un tiek reģistrētas reti, ilgst no trīs līdz pieciem mēnešiem;
3. kompensācijas fāze, kurā bērna attīstības temps strauji pieaug, kā rezultātā, gada beigās, bērni pārvar pirmajās divās fāzēs bijušo attīstības aizturēšanu (Айсина, 2015).

Tāpat, adaptācijas būtiskākais komponents ir bērna pašvērtējuma un tīkošanas saskaņošana ar viņa iespējām un sociālās vides realitāti.

Sākot apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, bērns tiek ievietots jaunajā, sociālajā vidē, kura ir ar saviem nosacījumiem un apstākļiem, un kurus bērnam jāpieņem. Sociālās adaptācijas procesā iesaistīts ir ne tikai bērns, bet arī pedagogs un sociālā vide, kurā šis process norit. Sociālās adaptācijas process parādīts 1.2.attēlā:

1.2.att. Sociālās adaptācijas process (Āboltiņa, 2014)

Sociālo adaptāciju ārēji nosaka sociālā vide, un tajā esošais pirmsskolas pedagogs, savukārt, iekšēji, to raksturo bērns, viņa attīstības likumības un individuālās īpatnības. Tādējādi, sociālās adaptācijas būtība izriet no adaptēšanas un adaptēšanās komponentu mijiedarbības procesa, balstoties uz iekšējo un ārējo faktoru vienotību socializācijas procesā (Āboltiņa, 2014).

Bērni dažādi panes grūtības, kas saistītas ar adaptācijas procesu pirmsskolas izglītības iestādē. Adaptācijas procesa iedalījums parādīts 1.1. tabulā:

Adaptācijas procesa iedalījums (Gailuma, 2002, 88)

<i>Simptomi</i>	<i>Viegla adaptācija</i>	<i>Vidēja adaptācija</i>	<i>Smaga adaptācija</i>
Laiks, kurā normalizējas bērna miegs, apetīte, emocionālais stāvoklis, saskarsme ar pieaugušajiem un vienaudžiem, reakcijas uz vides maiņu	10-20 dienas	20-40 dienas	Līdz 60 dienām un vairāk.
Neiropsihiskā attīstība	Atpaliecība vai izmaiņas nav novērotas	Vienu divus mēnešus pazemināta runas aktivitāte	Strauji samazinās augšana un svara pieaugums, attīstība var atpalikt no vienaudžiem par trim līdz sešiem mēnešiem
Saslimšanas biežums un ilgums, sākot apmeklēt bērnudārzu.	Saslimšana nav novērojama vai arī tikai vienu reizi. Ilgst ne vairāk kā desmit dienas	Saslimšanas var atkārtoties. Ilgst septiņas līdz desmit dienas	Atkārtotas, ilgstošas slimības ar sarežģījumiem, neirotikas reakcijas. Ilgst vairāk nekā desmit dienas
Svars un augšana	Bez izmaiņām	Svara zaudēšana 30-40 dienas	Augšanas tempa un svara samazināšanās līdz pat sešiem mēnešiem.

Viegla adaptēšanās procesā, bērns mierīgi ienāk grupā, uzmanīgi apskata un koncentrē savu uzmanību uz kādu lietu, kura viņam visvairāk izsauca interesi. Bērns skatās acīs nepazīstamam cilvēkam, kad tas uzrunā bērnu (pedagogs, palīgs). Bērns pēc savas iniciatīvas veido kontaktus, prot pajautāt, palūgt palīdzību. Prot patstāvīgi spēlēties, izmanto rotaļā priekšmetus-aizvietotājus, piemēram, baro lelli. Garastāvoklis modrs vai mierīgs, emocijas pozitīvas. Bērns ievēro uzvedības noteikumus, adekvāti reaģē uz aizrādījumiem un uzslavu.

Prot rotaļāties ar citiem bērniem, labvēlīgi noskaņots pret viņiem. Vecāki uzticas savam bērnam, nenorāda, kā jārikojas, jūt bērna garastāvokli un atbalsta bērnu. Tāpat, vecāki uzticas pedagogam (Лапина, 2019).

Vidējās adaptēšanās procesā bērns stājās kontaktā, novērojot pedagoga rīcību, vai arī ir nepieciešams taustes kontakts. Saspringums pakāpeniski mazinās, un bērns var pievienoties rotaļai pēc savas iniciatīvas, vai arī pats uzsākt rotaļu. Runa atbilst vecuma robežām, taču var būt arī mazāk vai vairāk attīstīta. Uz aizrādījumiem reaģē adekvāti, taču var neievērot uzvedības noteikumus. Vecāki neuzticas savam bērnam, un tāpēc bieži mēģina disciplinēt viņu, aizrādot, kā rīkoties: neņem, nelien, uzvedies labi. Vecāki uzdod daudz jautājumus, bet parasti ieteikumus un rekomendācijas ņem vērā. Vidējā adaptēšanās tiek novērota veselīem, labi attīstītiem bērniem, kuri nāk no labvēlīgām ģimenēm, bet kuri uzsāk savas gaitas pirmsskolā mazāk labvēlīgā vecumā, vai nu, kuri nāk no nelabvēlīgiem ģimenes apstākļiem (Лапина, 2019).

Smagās adaptēšanās procesā kontaktu ar bērnu var izveidot tikai ar vecāku starpniecību. Bērns staigā no vienas rotaļas līdz otrai, un nevar neko izvēlēties, viņa interesi nekas neizsauc. Bērns ir uztraukts, rotaļā neiesaistās, patstāvīgi arī nespēlē. Meklē vecāku atbalstu. Par runas attīstības līmeni var iegūt informāciju tikai no vecāku vārdiem. Vecāki vai nu ignorē bērna vajadzības, vai nu atbalsta visu. Pastāv vēl arī ļoti smags adaptēšanās process, kad ar bērnu neizdodas veidot kontaktu. Bērns bieži nevar šķirties ar kādu mantiņu, kuru atnesa no mājām, bieži cenšas noslēpties kaut kur vai aiziet malā: sēž stūrītī un sauc mammu. Vecāki apšaubā, vai bērns varēs iedzīvoties pirmsskolas izglītības iestādē. Vecāki bieži ir autoritāri, demonstrē savu kompetenci visos jautājumos (Лапина, 2019).

V.Romenkova iedala sociālo adaptēšanos veiksmīgajā un grūtajā, un šis iedalījums ir parādīts 1.2.tabulā:

1.2.tabula

Bērna veiksmīgas un grūtas adaptācijas raksturojums (Romenkova, 2006)

<i>Veiksmīga adaptācija</i>	<i>Grūta adaptācija</i>
Kontakta nodibināšana ar pieaugušajiem (uzmanība un interese par pieaugušajiem, labvēlīga attieksme, komunikācija)	Slikta orientēšanās uz pieaugušajiem
Veiksmīga grupas vērtību un normu apgūšana, grupas telpu apdzīvošana	Orientēšanās uz grupas bērniem, tūlītēja iekļaušanās grupas struktūrā kā, destruktīvajam elementam. Vāja orientēšanās grupas telpās, rotaļlietu „piesavināšanās”

Kopdzīves noteikumu apgūšana, savu tiesību aizstāvēšana sadarbībā ar citiem bērniem	Grūtības savas personības robežu noteikšanā. Konfliktu izraisīšana, tos nerisinot. Gaidīšana, ka pieaugušais iejauksies pats, nevēlēšanās un neprasmē kontaktēties ar viņu
Labi emocionālā stāvokļa rādītāji (prieks un optimistisks noskaņojums, emociju atvērtība)	Vāja orientēšanās grupas noteikumos, tikumisko normu formāla apgūšana
Viegla pāriešana no vienas sociālās vides uz otru, prieks un laipnība satiekot vecākus, parasto saskarsmes līdzekļu saglabāšana	Noslēgtība, augoša spriedze, izvairīšanās no nepatīkšanām
	Spriedze, saskaroties divām sociālām vidēm – ģimenei un pirmsskolai. Asociāla uzvedība grupā.

Tādējādi, secinām, ka pierašanas periods pirmsskolas izglītības iestādei ir adaptēšanās periods. Adaptēšanās var būt viegla un ātra, praktiski bezsāpīga, bet var būt arī smaga, maksimāli izteikta. Kāda adaptācija būs bērnam ir atkarīgs no vairākiem faktoriem, sākot no mātes grūtniecības norises, un beidzot ar bērna nervu sistēmas īpatnībām un audzināšanas principiem ģimenē.

Nereti dzirdam no vecākiem, ka tiklīdz bērns sāka apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, viņš kļuva savādāks: biežas histērijas, kaprīzes, zaudēja pašapkalpošanās prasmes, kuras jau bija apguvis iepriekš, atkārtojas problēmas ar tualeti – nākas atkal lietot pamperus.

Bailes vienmēr ir adaptācijas procesa sastāvdaļa. Jaunajos apstākļos, bērns saskata slēptus draudus attiecībā pret sevi. Viņš baidās no nepazīstamiem bērniem, jaunas telpas, svešiem pieaugušajiem, kurus viņam ir jāklausa. Bērns baidās izdarīt kaut ko nepareizi un tikt sodītam. Bērns paniski baidās, ka mamma neatnāks viņam pakaļ. Bērnu lielākai daļai grūtības rada kontakta veidošana ar citiem bērniem: agrāk viņam blakus bija mamma, aiz kuras varēja vienmēr paslēpties. Tagad viņam pašam jāveido kontakts ar grupas vienaudžiem. Tik līdz šis kontakts būs izveidots, bailes un skumjas pēc mammas pazudīs, un var uzskatīt, ka adaptācijas periods ir beidzies. Stresu bērnam rada atraušana no mātes. Mamma ir svarīgākais, kas ir bērna dzīvē, bet pēkšņi mamma “apmainīja” bērnu pret kaut kādu darbu. Nodeva viņu. Tieši tā bērns uztver šo situāciju (Найбайяр, 2013).

Beidzot iestājas brīdis, kad mamma atprasījās no darba agrāk, skrien bērnam pakaļ, iedomājoties, ka viņš stāv pie durvīs, raud un gaida viņu. Taču ienākot grupā, redz, ka bērns jautri spēlējas ar citiem bērniem, un ar asarām acīs lūdz ļaut viņam vēl paspēlēties...

Būtiskais adaptēšanās procesā ir attīstīt savas adaptēšanās spējas, un šīs spējas neveidojas pašas pa sevi, bet prasa pastāvīgu trenēšanu. Tas nozīmē, ka nenonāks stresa stāvoklī jebkurās sociālās situācijās, un šīs spējas jāattīsta vienlaicīgi ar bērna psihes attīstību un viņa socializāciju. Ja bērns neiestājas pirmsskolas izglītības iestādē, viņu tāpat jāievieto tādos apstākļos, kad viņam būs jāmaina sava uzvedība. Turklāt, šiem apstākļiem jāatbilst bērna vecuma īpatnībām. Nedrīkst būt uz ielas, nepieklājīgi radīt kaprīzes ciemos, jāmeklē spēlēt ar citiem bērniem – tie ir tie sīkumi, kuri veido sociālo briedumu un rada iespējas veiksmīgai sociālai adaptācijai (Найбайэр, 2013).

Sociālo adaptēšanās ietekmējošie faktori ir apkopoti 1.3.tabulā:

1.3.tabula

Sociālo adaptēšanās ietekmējošie faktori (Āboltiņa, 2014)

<i>Iekšējie faktori</i>	<i>Arējie faktori</i>
1.individuālās psiholoģiskās īpatnības; 2. bērnu individuālais nervu tips; 3. bērna kritiskie attīstības posmi; 4. anatomfizioloģiskās īpatnības – dzimums; 5. vecums, veselības stāvoklis un attīstības līmenis; 6. personības īpatnības: temperaments, emocionālais stāvoklis, motīvi, prasmes, pašvērtējums; 7.sociālā pieredze	1. sociālie faktori – vecāku izglītības līmenis; 2. vecāku un bērnu attiecību modelis, attiecības ģimenē; 3. attiecības ar draugiem; 4. vecāku izpratne un atsaucība, risinot ar bērnu sociālo adaptēšanos saistītos jautājumus; 5. māte kā personība; 6. bērna mācību uzsākšanas vecums; 7. psiholoģiskais klimats pirmsskolā un grupā; 8. bērnu uzvedības problēmas

Tādējādi, apkopojot iepriekš izklāstīto, secinām, ka pirmsskolas izglītības iestāde ir jauns periods bērna dzīvē. Tā ir pirmā pieredze kolektīvajā saskarsmē. Jaunus apstākļus un nepazīstamus cilvēkus ne visi bērni pieņem uzreiz un bez problēmām. Bērnu lielākā daļa reaģē ar raudāšanu: vieni bērni viegli ienāk grupā, bet raud vakaros mājās. Citi bērni piekrīt doties uz pirmsskolu, bet sāk raudāt pie ieejas grupā. Šo procesu regulē sociālā adaptēšanās – prasmes pielāgoties jaunajām attiecībām, apgūt sabiedrībā pieņemto uzvedību. Sociālā adaptēšanās ir viena no būtiskajām socializācijas sastāvdaļām, jo nosaka cilvēka jaunas sociālās vides apgūšanu īsajā laika periodā. Par veiksmīgu adaptēšanās liecina iekšējais komforts un adekvāta uzvedība, t.i. prasmes viegli un precīzi izpildīt vides prasības.

1.2. 2 – 3 gadīgo bērnu pedagoģiski psiholoģiskais raksturojums

Vecumu no diviem līdz trīs gadiem skaita, kā agro pirmsskolas vecumu. Tieši šajā vecumā izmainās bērna attīstības sociālā situācija: bērns iegūstot tieksmi pēc patstāvības un neatkarības, paliek atkarīgs no vecākiem, jo viņam ir nepieciešama vecāku palīdzība, vērtējums un uzmanība. Šīs pretrunas atrisina bērna attīstība jaunajā sociālajā situācijā, kuru veido bērna un pieaugušā kopīgā darbība, sadarbība.

Izmainās arī bērna vadošā darbība: pieaugušais ne tikai nodot bērnu rokās priekšmetu, bet arī nodod darbības veidus ar priekšmetu. Tādā sadarbībā saskarsmi vairs nevar uzskatīt par vadošu darbību. Saskarsme kļūst par priekšmetu lietošanas apgūšanas līdzekli (Смирнова, 2010).

Š.Gazala norāda, ka vienlaicīgi ar kustību un runas attīstību 2 – 3 gadu vecumā sākas bērna sociālā attīstība: bērnam patīk sabiedrība, viņu interesē citi bērni un pieaugušie, taču viņš lielākoties rotaļājas vienatnē (Gazala, 2009).

Psiholoģe Š.Gazala raksturoja 2 – 3 gadu vecu bērnu attīstību, ņemot vērā izdalītos fiziskās attīstības rādītājus. Šis raksturojums ir apkopots 1.4.tabulā:

1.4.tabula

2 – 3 gadu vecu bērnu fiziskās attīstības raksturojums (Gazala, 2009)

<i>Vecums</i>	<i>Rupjās motorikas attīstības rādītāji</i>	<i>Sīkās motorikas attīstības rādītāji</i>
2 gadi	Skrien, pāris reizes nokrītot; Lec; Sper lielo bumbu; Kāp augšup un lejup pa kāpnēm, novietojot abas pēdas uz viena pakāpiena; Notur līdzsvaru, stāvot uz vienas kājas; Met bumbu; Rāpj uz krēsla vai citām mēbelēm.	Izmanto īkšķi un rādītājpirkstu, paceļ mazos priekšmetus; Novelk apģērba gabalu; Uzver bumbiņu uz diega; Atpogā lielu pogu; Attaisa rāvējslēdzēju; Lieto durvju rokturi; Uzvelk taisnu līniju; Pāršķirsta vienu lappusi vienā reizē.
3 gadi	Kāpj pa kāpnēm, izmantojot kāju mainīšanu; Brauc ar trīsriteni; Izpilda lielu lēcieni; Noķer atlecošo bumbu	Zīmē vertikālas, horizontālas un apļveida līnijas uz papīra; Nes dzērienu, nedaudz izlejot; Mazgā un slauka rokas; Tīra zobus; Griež ar šķērēm;

Sociālajā attīstībā, 2 – 3 gadīgiem bērniem izdala šādus attīstības posmus:

1. patstāvības un individualitātes veidošana;
2. citu bērnu rotaļu vērošana, spēlēšanās paralēli;
3. vārdu vai žestu izmantošana;
4. spēja atgūties pēc dusmu lēkmes un sadarboties ar citiem;
5. spēja izteikt nozīmi ar vārdu palīdzību, atbildēt uz vienkāršām komandām (Dzintere, Stangaine, 2007).

Jāņem vērā, ka šajā vecumā bērni vēl nav ieguvuši uzvedības pieredzi, viņiem nav izveidoti pašvērtēšanas kritēriji. Bērna pašvērtējumu šajā vecumā veido apkārtējo cilvēku pieredze, viņu vērtējumi, viņu sniegtā informācija. Arī sociālā vide nostiprina mājās saņemto vērtējumu: bērns, kas ir pārliecināts sevī, veiksmīgi risina neveiksmes pirmsskolā un mājās, bet bērns ar zemu pašvērtējumu, arī savās veiksmēs paliek nedrošs, un ātri zaudē savu pārliecību.

D.Lieģeniece šādi raksturo 2 – 3 gadu vecus bērnus:

- pirmajos trīs dzīves gados, bērnam rodas daudzveidīgas vajadzības. Dabiskās, organiskās vajadzības, kurām ir iedzimts raksturs, pārkārtojas un parādās jaunas, sociālās vajadzības. To skaitā visspēcīgākās ir vajadzības pēc aktīvas izziņas darbības un saskarsmes ar cilvēkiem;
- bērna aktivitāte izpaužas viņa orientējošās, manipulatīvās darbībās ar priekšmetiem, atdarinot un atkārtojot mācīto, bērni apgūst darbības ar priekšmetiem;
- pieaug bērna vajadzība pēc saskarsmes: viņi aktīvāk meklē ceļus un veidus saskarsmei ar pieaugušajiem, vienaudžiem, bērns pats cenšas kļūt par saskarsmes iniciatoru, uzdod jautājumus, aicina rotaļāties ar viņu;
- regulāras vajadzības pēc miega, ēdiena un to apmierināšanas paņēmieni kļūst par bērna rakstura iezīmju veidošanās pamatu;
- bērniem ir individuāla nervu sistēma, kas ietekmē viņa ikdienas uzvedību (Lieģeniece, 1999).

Krievu psiholoģe Alla Barkan šādi raksturoja 2 – 3 gadu vecu bērnu attīstību:

Sociāli-emocionāla attīstība – bērns patstāvīgi rotaļājas, izrāda fantāziju. Bērnam patīk atdarināt vienaudžus un pieaugušos, izvēlas vienkāršas grupas rotaļas.

Kopējā motorika – mācās skriet, staigāt uz pirkstiņiem, turēt līdzsvaru uz vienas kājas. Sēž pietupies, nolēc no pēdējā pakāpiena. Atver kasti un izber tās saturu. Nodarbojas ar mālu un smiltīm, lieto šķēres, krāso ar pirkstu, savirknē krelles. Zīmē svītriņas, atkārrto vienkāršas figūru formas.

Uztveres un priekšmetu rotaļas darbība – apskata attēlus. Izjauc un saliek piramīdu neievērojot gredzenu lielumus, izdala pāra attēlu pēc parauga.

Psihiska attīstība – klausas vienkāršus stāstus. Saprot pretējo vārdu nozīmi (liels-mazs, mitrs-sausis). Uz dod jautājumus, pārsvarā „Kas tas ir?”. Sāk saprast cita cilvēka viedokli, uzskatus. Uz absudiem jautājumiem atbild ar vienkāršu „Nē”. Attīsta sākotnējos priekšstatus par daudzumu (vairāk – mazāk, pilns-tukšs).

Runa – strauji papielinas vārdu krājums, saprot sarežģītus teikumus, piemēram, „kad es atnāksu mājās, es...”. Saprot un atbild uz jautājumiem „Kas tev rokās?”, skausas skaidrojumu „kā” un „kapēc”. Izpilda dubulto instrukciju: „Sākumā nomazgāsim rokas, pēc tam ēdisim pusdienas” (Баркан, 2007).

Runājot par bērna attīstības raksturojumu, jāatceras, ka bērns ir individuāls, un viņa attīstība ir individuāla un atkarīga no vairākiem faktoriem. Tāpēc vienādu attīstības līmeni piemērot visiem bērniem nevar.

Amerikāņu psihologs Eriks Ēriksons norāda, ka 2 – 3 gadu vecumā bērniem ne tikai rodas vēlšanās paust patstāvīgumu, bet arī rodas patstāvīgums, ja pieaugušie ļauj viņam darboties patstāvīgi. Tāpat bērniem veidojas nedrošības sajūta, ja pieaugušie neļauj darboties patstāvīgi, un visu dara bērna vietā. Rodas arī kauna un vainas sajūta (Эриксон, 1996).

Zviedru psihologs Žans Piažē uzskata, ka šajā vecumā bērniem nepiemīt spēja loģiski domāt un manipulēt ar domām, transformēt tās vai atdalīt. Bērni spēj manipulēt ar objektiem un darbībām un apgūst pasauli semiotiski (Piažē, 2002).

2 – 3 gadu vecumā bērns uztver vienaudzus kā mijiedarbības partneri.

Saskarsmes vajadzības ar vienaudžiem attīstība notiek pakāpeniski, un var izdalīt šādus posmus:

1. otrajā dzīves gadā – uzmanība un interese pret vienaudžiem;
2. otrā gada beigās – tieksme pievilkt vienaudžu interesi un parādīt savus sasniegumus;
3. trešajā dzīves gadā – parādās jūtība attiecībā pret vienaudžiem un viņu rīcību (Зубова, 2017).

Trešajā dzīves gadā bērniem parādās personīgās vēlmes, kas bieži nesakrīt ar pieaugušo vēlmēm. Pieaug tieksme pēc patstāvības, rīkoties beatkarīgi no pieaugušajiem un bez viņu līdzdalības. Bērns šajā vecumā atklāj sevi, nosauc sevi pe kā trešo personu (Pāša grib mājās), bet apzināti lieto peronas vārdu „ES”. Parādās slavenā formula „Es pats”. Minētais izraisa izmaiņas attiecībās ar pieaugušajiem, un šo periodu dēvē, kā „trīs gadu krīze”, jo strauji izmainās bērna uzvedība un viņa attiecības ar apkārtējo vidi. „Trīs gadu krīzes” pazīmes:

- negatīvisms (neklausās, nevēlas izpildīt pieaugušo norādījumus, tieksme izdarīt visu otrādi);

- spītība (bērns pieprasa ne savas vēlmes dēļ, bet tāpēc, ka viņš to pieprasīja);
- ietiepība (bērna protests vērstis ne pret konkrēto pieaugušo, bet pret dzīves veidu, pret visu, kas bija iepriekš);
- patstāvība (bērns vēlas darīt visu pats un panākt patstāvību tur, kur maz ko prot) (Зубова, 2017).

S.Gailuma raksturo 2 – 3 gadu vecu bērnu attīstības īpatnības, kas ietekmē adaptācijas procesu šādi:

Spēja iesaistīties rotaļās ar vienaudžiem rodas ap trīs gadu vecumu, pirms tam bērni spēlējās otra tuvumā, nevis ar otru. Bērns cenšas saglabāt pieaugušo uzmanību. Spēj izpildīt elementāras prasības, trīs-četras instrukcijas. Meitenes šajā vecumā attīstās mazliet ātrāk, nekā zēni. Meitenes valodā izmanto paplašinātus teikumus, spēj paust elementārus spriedumus. Zēni saprot vienkāršas frāzes, runā maz. Radošā darbībā bērns spēj izmantot jebkuru priekšmetu, zīmē, konstruē no klucīšiem un Lego, spēlējas vienatnē, kā arī iesaistās grupas rotaļās (Gailuma, 2002).

Amerikāņu progresīvais zinātnieks, pirmsskolas pedagoģijas jomā Berons Uaits (Burton L Wait) bērnu attīstītu 2 – gadu vecumā raksturo tā, ka bērniem rodas interese par citiem bērniem, viņi mācās kontrolēt savas emocijas, pietiekami prasmīgi pārvalda savu ķermeni, prot darboties ar dažādiem priekšmetiem. Viņiem strauji attīstās runa, uzmanību izraisa valoda (Уайт, 1982).

Tādējādi, bērna iestāšanās pirmsskolas izglītības iestādē rada izmaiņas viņa apkārtējā sociālajā vidē, kas ietekmē bērna psihisko un fizisko veselību. Vienlaicīgi ir nepieciešams izrādīt īpašu uzmanību bērnam nepieciešamo prasmju attīstībai. Ja trīs gadīgs bērns, kas gatavojas apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, ir zināmā mērā apguvis runu, elementāras pašapkalpošanas prasmes, viņu interesē bērnu sabiedrība, tad gadu jaunāks bērns ir mazāk pielāgots šķiršanai no mātes, no ģimenes, tāpēc ir vājāks. Tieši tāpēc adaptēšanās process ir ilgāks un grūtāks, un saistīts ar slimšanu.

Apkopojot iepriekš izklāstīto, secinām, ka 2 – 3 gadīgs vecums ir būtiskais bērnu dzīvē, un nosaka bērna psihisko attīstību nākotnē. Tas skaidrots ar to, ka šis dzīves periods ir saistīts ar bērna dzīvei svarīgajiem iegumumiem, tādiem, kā priekšmetu darbība, lietišķā saskarsme ar pieaugušajiem, aktīvā runa, patvaļīga uzvedība, saskarsmes ar vienaudžiem vajadzība, simboliskās rotaļas sākums, pašapziņa un patstāvība.

1.3. 2 – 3 gadīgo bērnu sociālās adaptēšanās kritēriji

Bērnu adaptēšanās process iekļauj bērnu individuālās reakcijas plašu spektru, kuru raksturs ir atkarīgs no psihofizioloģiskajām un personiskajām īpatnībām, no attīstības ģimenē,

no pirmsskolas nosacījumiem. Tāpēc adaptēšanās temps katram bērnam ir individuāls. Veiksmīga adaptēšanās veido emocionālais komforts un prasmes viegli un precīzi izpildīt apkārtējās vides prasības. Bērnu sociālās adaptēšanās problēmas, pētījumu rezultātā, dotas rekomendācijas pielāgot mājas režīmu pirmsskolas izglītības iestādes režīmam. Sociālās adaptēšanās rezultātā bērns pielāgojas jaunajai sociālajai videi, kļūst par tās locekli, pieņem tajā pieņemtas normas, bet vienlaicīgi paliek par individuālu, un attīsta savu individualitāti.

Valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijās noteikts, ka pirmsskolas izglītības satura īstenošanas mērķis ir „zinātkārs, radošs un dzīvespriecīgs bērns, kas dzīvo veselīgi, droši un aktīvi, patstāvīgi darbojas, ieinteresēti un ar prieku mācās, gūstot pieredzi par sevi, citiem, apkārtējo pasauli un savstarpējo mijiedarbību tajā” (MK Noteikumi Nr.716 no 21.11.2018, 2.pnk.). Autore uzskata, ka bērna veiksmīga sociālā adaptēšanās ir pamatā, lai bērns atbilstu minētajam mērķim un augtu dzīvespriecīgs saskaņā ar sevi un apkārtējo pasauli un cilvēkiem.

Lai runātu par bērnu veiksmīgu sociālo adaptēšanos, ir jānoskaidro kritēriji, pēc kādiem tiks vērtēts bērnu sociālās adaptēšanas veiksmīgums. Pastāv daudz dažādu kritēriju, kas raksturo adaptēšanās procesu.

Piemēram, psiholoģe Alla Barkan piedāvā šādus kritērijus, kas raksturo bērna uzvedību, emocionālo stāvokli:

- negatīvās emocijas, kas izpaužas raudāšanā;
- bailes, kuras izsauc šķiršanās ar vecākiem;
- pozitīvās emocijas, kuras sākumā ir ļoti maz;
- sociālie kontakti, kurus veido saskarsme ar vienaudžiem grupā un ar pedagogu;
- kustības aktivitāte, kura var būt dažāda: sākumā bērns vai nu maz kustās, vai nu ir hiperaktīvs;
- izzināšanas darbības, kas izpaužas rotaļās;
- pašapkalpošanas prasmes;
- bērnu runa;
- miegs;
- ēstgriba (Баркан, 2015).

Santa Dreimane savā maģistra darbā pētīja šādus sociālās adaptēšanas kritērijus: sociālās vides maiņa un atvadīšanās no vecākiem, verbālā komunikācija ar vienaudžiem un pieaugušajiem, neverbālās komunikācijas izpausmes, sadarbība ar vienaudžiem un pedagogu nodarbībās (Dreimane, 2017).

Krievu pedagogs Ksenija Pečora bērnu sociālo adaptēšanu pētīja pēc šādiem kritērijiem: emocionālais stāvoklis, sociālā saskarsme, miegs, ēstgriba (Печора, 2006).

Līga Āboltiņa apvienoja sociālās adaptēšanās kritējus grupās, kas ir apkopotas 1.5.tabulā:

1.5.tabula

Bērnu sociālās adaptēšanas kritēriji (Āboltiņa, 2014)

<i>Sociālās adaptēšanās kritēriju grupa</i>	<i>Sociālās adaptēšanās kritēriji</i>
Sadarbība un komunikācija	Verbālā komunikācijas ar vienaudžiem
	Verbālā komunikācijas ar pieaugušajiem
	Neverbālās komunikācijas izpausmes (žesti, mīmika, kustības, acu skats)
	Sadarbība ar vienaudžiem rotaļās
	Sadarbība ar pieaugušajiem dažādos režīma momentos
Emociju izpausme	Izpalīdzība un draudzīgums
	Savu emociju atpazīšana (esmu priecīgs, bēdīgs...)
	Vienaudžu un pieaugušo emociju atpazīšana
	Pozitīvais pārdzīvojums rotaļas laikā
Pašnovērtējuma prasmes	Savu veiksmju un neveiksmju vērtējums
	Savas darbības rezultātu analīze
	Savas uzvedības vērtējums
	Savas pašizjūtas vērtējums

Iepazīstoties ar dažādu zinātnieku piedāvātajiem sociālās adaptēšanās kritērijiem, secinām, ka vienota uzskata nepastāv, tāpēc, izvēloties sociālās adaptēšanās kritērijus, jāņem vērā bērnu vecums. Analizējot iepriekš norādītos kritērijus, un, ņemot vērā 2 – 3 gadu vecu bērnu attīstības likumsakarības, kvalifikācijas darba autore izvēlējās šādus sociālās adaptēšanās kritērijus, kurus uzskata par būtiskākajiem 2 – 3 gadīgo bērnu adaptēšanās procesā, un kurus izmantos turpmāk empīriskajā pētījumā:

1. emocionālais stāvoklis;
2. sociālie kontakti;
3. kustību aktivitātes;
4. miegs;
5. ēstgriba.

Par to, ka bērns ir veiksmīgi adaptējies pirmsskolā liecina laba ēstgriba, mierīgs miegs, aktīva saskarsme ar citiem bērniem, adekvāta reakcija uz pedagoga piedāvājumiem un aizrādījumiem, pozitīvs emocionālais stāvoklis.

Tādējādi, kvalifikācijas darba autore izdala par būtiskākiem 2 – 3 gadu vecu bērnu sociālās adaptēšanās kritērijiem šādus kritērijus: bērna emocionālo stāvokli, viņa sociālos kontaktus, kustību aktivitātes, miegu un ēstgribu, jo tieši šīs kritēriji raksturo bērna komforta un drošības sajūtu pirmsskolas izglītības iestādē.

2. KUSTĪBU ROTAĻU ORGANIZĀCIJAS UN NORISES RAKSTUROJUMS

2.1. Kustību rotaļu būtība un raksturojums

Lai bērna sociālā adaptēšanās būtu veiksmīga, ir svarīgi izvēlēties tādas metodes un formas, kas sekmētu pozitīvus rezultātus, ņemot vērā bērnu vecuma likumsakarības un intereses.

Rotaļa ir īpaša kultūras forma, kultūras fenomens, kas ļauj cilvēkam iegūt brīvību un pašrealizēties (Dzintere, 2000).

Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā termins „rotaļa” definēts, kā interesanta, izklaidējoša rakstura nodarbība, kas vērsta uz laika īsināšanu, atpūtu, redzesloka paplašināšanu, pozitīvo attiecību veidošanu, mācību mērķiem. Rotaļa ir bērna attīstības un audzināšanas pamatveids, jūtu un domāšanas skola (Skujiņa, 2000).

Rotaļa ir pirmsskolas vecuma bērnu dzīves veids. Rotaļa bērnus nodarbina, un eksistē ar noteikumu, ka bērni izjūt apmierinājumu no ierobežojumiem, kurus viņi paši rada un, kuri viņiem jāpārvar. 2 – 3 gadu veci bērni vienmēr atrodas kustībā – skrien, lēkā, priecājas par savām kustībām, savu varēšanu. Rotaļa sekmē bērnu fizisko attīstību, jo tajā viņi var brīvi apmierināt savas tieksmes pēc kustībām, pēc fiziskās aktivitātes. Bērni var lekt, skriet, mest, ķert, viņi gūst gandarījumu, jo rotaļā viņi neklusē, bet skaļi smejas un izsaka savu prieku (Dzintere, Stangaine, 2007).

Rotaļa attīsta bērnu, t.sk. arī socializācijas prasmes, palīdz ieaugt tautas kulturalitātē, sekmē psihisko procesu attīstību, sekmē emocionālo attīstību, palīdz izjust ķermeni, attīsta fizisko “Es”. Tajā pat laikā, rotaļa, kā bērna vispusīgā attīstītāja, sekmē saskarsmi, attīsta dotības, valodu, fantāziju, sekmē vērtību orientācijas veidošanos, palīdz gūt jaunas iemaņas un paradumus. Izdala divas galvenās rotaļas grupas:

1. Radošās rotaļas – atvērtas, iztēles bagātas, daudzveidīgas rotaļas, kurās nav pareizu vai nepareizu atbilžu un kuras, balstoties uz savu pieredzi, izdomā paši bērni.
2. Rotaļas ar noteikumiem – attīsta bērnu intelektuālās un fiziskās spējas un darbošanās prasmes. To darbība balstīta uz rotaļas noteikumiem, kurus bērni apgūst vai nu cits no cita, vai arī no pieaugušajiem (Konstantinova, 2011).

Kustību rotaļa ar noteikumiem ir viens no rotaļas veids.

Irēna Dravniece apkopojā dažādu zinātnieku kustību rotaļas definīcijas un secināja, ka kustību rotaļa “ir apzināta, radoša, emocionāla, aktīva darbība, kura norit pēc zināmiem noteikumiem un virzīta uz šķēršļu un grūtību pārvarēšanu noteikta mērķa sasniegšanā.

Kustību rotaļa ir rotaļu darbības izpausme, kurā ir spilgti izteikta kustību darbība, kas atšķiras no reglamentētām kustībām ar to kustību uzdevumu veikšanas iniciatīvo momentu. Visbūtiskākā rotaļu īpatnība ir tā, ka tās ietver sevī raksturīgākos un svarīgākos cilvēku savstarpējo attiecību veidus – sacensību un sadarbību. Kustību rotaļu pamatā ir aktīvas kustības – skriešana, lēkšana, mešana, šķēršļu pārvarēšana u.c. Katrai kustību rotaļai ir tematisks saturs, konkrēts kustību veids, organizatoriskā uzbūve un noteikumi. Raksturīgākās īpašības: emocionalitāte, sacensību raksturs, mainīgi darbības apstākļi, liela kustību un izpildes paņēmienu dažādība, patstāvība” (Dravniece, 2013, 10).

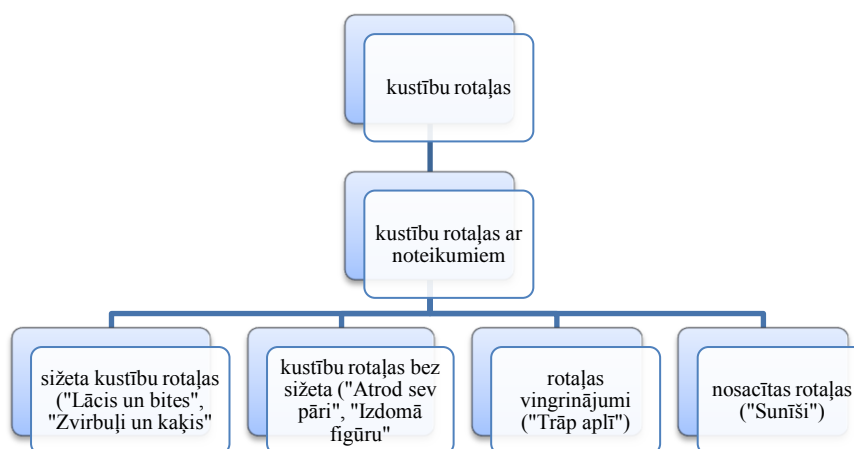
Kustību rotaļa ir kustību darbība, kuras saturs ir dažādu kustību izpildīšana mainīgos apstākļos. Bērnu darbības mērķis, kustību rotaļā, ir kustību uzdevumu risinājums. Kustību rotaļas struktūra ir reglamentēta ar noteikumiem. Noteikumi tiek skaidri un precīzi formulēti jau rotaļas sākumā, un rotaļas dalībniekiem tie jāievēro. Noteikumi nosaka kustību darbību izpildes laiku, kā arī prasības precīzai izpildīšanai (Карбаева, 2019).

Kustību rotaļas klasificē pēc dažādiem parametriem:

1. Pēc grūtību pakāpes:
 - vienkāršas;
 - sarežģītas (ar sporta spēļu elementiem);
2. Pēc fiziskās slodzes:
 - mierīgas (ar rāpošanu, rāpšanos, līšanu u.c.);
 - vidēji straujas (ar dažādiem uzdevumiem bērnu apakšgrupām);
 - straujas (ar skriešanu, lekšanu, ķeršanu u.c.);
3. Pēc pamatkustību veida:
 - ar lēcieniem;
 - ar mešanu;
 - ar lekšanu;
 - ar skriešanu ātrā tempā vai izklaidus u.c;
4. Pēc fizisko īpašību attīstības (nosaka pēc dominējošās īpašības):
 - veiklība;
 - orientēšanās;
5. Pēc bērnu vecuma, fiziskās attīstības un sagatavotības;
6. Pēc dalībnieku skaita:
 - individuālās rotaļas (1-2 bērni);
 - grupu rotaļas (2-8 bērni);
 - lielo grupu rotaļas (>8 bērni);

7. Pēc satura - tautas rotaļas, rotaļas ar dziedāšanu, rotaļas – izpriecas, sižeta rotaļas, bezsižeta rotaļas, vingrinājumi, rotaļspēles, spēles, sporta spēles (Konstantinova, 2011).

Kustību rotaļas veidi ir parādīti 2.1.attēlā:

2.1.att. Kustību rotaļas veidi (Доронина, 2017)

Kustību rotaļu veidu nosaka: organizēšanas paņēmieni, noteikumi, bērnu savstarpējās attiecības, norise, bērnu pienākumi, gan katra bērna individuāli, gan kolektīvā kopā. Taču būtiskākais faktors ir un paliek rotaļas noteikumi. Visas kustību rotaļas ērti spēlēt vairāku bērnu grupās, pieaugušā vadībā, bet to kopējā raksturīgā pazīme ir kustību analizatoru intensīvā darbība. Ar kustību rotaļu palīdzību var veikt arī bērnu korekcijas darbu intelektuālajā attīstībā, ņemot vērā viņu individuālās rakstura iezīmes, viņu attīstības līmeni un vecuma īpatnības. Kustību rotaļu galvenā iezīme ir realitāte, optimisms, dzīves prieks (Konstantinova, 2011).

Kustību rotaļas saturu veido sižets, noteikumi un kustību darbības. Rotaļas saturs nāk no cilvēka pieredzes, un tiek nodots no paaudzes paaudzē. Rotaļas sižetu veido dalībnieku darbības mērķis, un ir atkarīgs no rotaļas uzdevuma. Rotaļas noteikumi ir obligāti rotaļas dalībniekiem: tie nosaka dalībnieku kustības, uzvedību, tiesības un pienākumus. Rotaļas noteikumi neizslēdz dalībnieku iniciatīvu noteikumu robežās (Доронина, 2017).

2 – 3 gadīgiem bērniem kustību rotaļa ir dzīves vajadzība, kura palīdz risināt dažādus uzdevumus: izglītojošos, audzinošos, sociālos, jo, kustību rotaļas laikā, bērniem veidojas prasmes dzīvot kolektīvā, tātad, notiek sociālā adaptēšanās. Maziem bērniem kustības rada prieku. Pārsvarā, kustību rotaļas ir kolektīvas, un bērnu kopējas darbības palīdz bērniem orientēties telpās, iepazīties un sadraudzēties.

Kustību rotaļa, it īpaši, ja tā balstīta uz saistošu, aizrautīgu, saprotamu sižetu, ir viens no priekšnosacījumiem pozitīva psiholoģiskā klimata radīšanai pirmsskolas vecuma bērniem (Konstantinova, 2011).

Rotaļas ar bumbu ir viens no kustību rotaļas veidiem. Bumbu bērns uztver, kā dzīvu būtni; bumba reaģē uz kustībām, var būt paklausīga vai nē. Bumba palīdz bērnam pārvarēt bailes nepazīstamā vietā, bailes pret nepazīstamiem cilvēkiem, kā rezultātā, adaptācijas process norit vieglāk. Bumbu var izmantot rīta rosmē, bērnu brīvajā darbībā, sausais baseins ļoti patīk bērniem, jo tas mazina saspringumu, atslābina bērnus un rada pozitīvas emocijas. Maziem bērniem ir ierobežotas iespējas pārvarēt bailes un stresu, bet ar bumbas palīdzību to izdarīt ir vieglāk (Каравалева, 2019).

Bērnu aktivitāte ir atkarīga no dažādiem faktoriem: rotaļas satura, rakstura, kustību intensitātes, organizēšanas, kā arī no bērnu sagatavotības.

Praktiskajā ikdienas darbā kustību rotaļas visbiežāk izvēlas pēc satura. Organizējot kustību rotaļu, jāņem vērā un ikdienā jāpielieto visi kustību rotaļas iedalījuma principi, kā arī jāzina kustību rotaļas raksturojums un nozīme bērnu attīstībā. Būtiskākais kustību rotaļā ir iesaistīt tajā visus bērnus un uzturēt viņu kustības aktivitāti pietiekamā līmenī. Tāpat svarīgi ir pakāpeniski sarežģīt kustības, ņemot vērā bērnu vecuma likumsakarības.

Tādējādi, rotaļa ir bērnu aktivitātes forma, kurā tiek attīstītas personības būtiskākie sociālie komponenti un apgūtas sociālās normas. Rotaļu darbība kustības rotaļas laikā ir saistīta ar konkrēto uzdevumu risināšanu, kuras laikā bērni izpilda noteiktos pienākumus, pārvar dažādas grūtības. Kustību rotaļas rada prieka atmosfēru; aktīvas kustības, ko nosaka rotaļas saturs, rada bērniem pozitīvas emocijas, apmierinājumu, prieka, brīvības un drošuma sajūtu. Veidojot bērnu kolektīvu adaptēšanās laikā kustību rotaļas dara to par draudzīgu. Kustību rotaļas laikā bērni mācas komunicēt, atbalstīt viens otru. Kustību rotaļas mērķis bērnu adaptācijas laikā ir veidot emocionālo kontaktu starp bērnu un pedagogu, veidot bērnu uzticību pedagogam. Bērnam jāredz pedagogā labu, vienmēr gatavu viņiem palīdzēt, līdzīgu mammai un interesantu rotaļas partneri. Emocionālā saskarsme rodas kopējās darbībās, to pavada smaidi, mīļa un mierīga intonācija, rūpes par katru mazuli. Adaptācijas periodā rotaļām jābūt kolektīvām, lai tajā piedalītos pēc iespējas visi bērni, lai neviens bērns nebūtu apiets ar uzmanību. Rotaļas jāizvēlas, ņemot vērā bērnu iespējas un rotaļas vietu.

2.2. Kustību rotaļu metodoloģiskais apraksts

Uzsākot bērna gaitas pirmsskolas izglītības iestādē, bērna dzīvē notiek daudz izmaiņas: mainās dienas režīms, jaunas uzvedības prasības, pastāvīgs kontakts ar citiem bērniem, jaunas telpas, jauns saskarsmes stils. Visas minētās izmaiņas sasniedz bērnu vienlaicīgi, kā rezultātā, veido bērnam stresa situāciju, kura var izraisīt negatīvas neiroloģiskās reakcijas, tādas, kā

kaprīzes, bailes un atteikšanās no ēšanas, biežas saslimšanas un citas. Tieši tāpēc ir nepieciešama palīdzība bērnam iedzīvoties jaunajā vidē, lai radītu adekvātu, bezsāpīgu bērna pierašanu jaunajiem noteikumiem, kas radītu bērnam pozitīvu attieksmi pret pirmsskolas izglītības iestādi, saskarsmes prasmes ar vienaudžiem un pieaugušajiem.

Lai mazinātu bērna saspringumu, ir jāpārslēdz bērnu uz darbību, kas rada viņam prieku. Pirmsskolas vecumā tā ir rotaļa, kustību rotaļa – prieka un enerģijas avots, viens no bērna un pieaugušā saskarsmes veidiem.

Noteikumu par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām 11.2.punkts nosaka, ka galvenā mācību organizācijas forma ir rotaļnodarbība, kuru īsteno visas dienas garumā, telpās un ārā, nodrošinot vienmērīgu slodzi, atpūtu un bērna darbošanos atbilstoši individuālajām spējām (MK noteikumi Nr.716 no 21.11.2018).

Kustību rotaļas mērķis ir palīdzēt bērniem adaptēties pirmsskolas izglītības iestādes noteikumiem. Kustību rotaļas uzdevumi šajā gadījumā ir šādi:

- Veidot labvēlīgu emocionālo vidi grupā;
- Mazināt un novērst emocionālo un muskuļu spriegumu;
- Veidot drošuma sajūtu apkārtējā vidē;
- Attīstīt saskarsmes prasmes ar citiem bērniem (Доронина, 2017).

Pedagogam labi jāpārziņina tās kustību rotaļas, kuras viņš piedāvās bērniem, lai skaidri un saprotami pastāstītu bērniem par rotaļas saturu, noteikumiem, lai precīzi izpildītu kustības. Saturam un kustībām jāatbilst bērnu vecumam un interesēm, viņu zināšanām par apkārtējo pasauli un viņu iespējām.

2 – 3 gadu vecu bērnu redzesloks vēl ir mazs, uzmanība nav stabila, tāpēc jāizvēlas kustību rotaļas ar vienkāršu un pieejamu sižetu, kura varoņi ir labi pazīstami bērniem no ikdienas dzīves, piemēram, kaķis, putni. Var izmantot kustības rotaļas, ar kuru varoņiem bērnus var iepazīstināt, izmantojot attēlu, rotaļlietu, pasaku, piemēram, lācis, zaķis. Uzdevumiem arī jābūt vienkāršiem un saprotamiem, piemēram, atnest karodziņu, pazvanīt zvaniņu, noķert bumbu. Kustībām arī ir jābūt labi saprotamām bērniem – skriešana, lekšana, staigāšana (Доронина, 2017).

Visas kustību rotaļas adaptācijas laikā var nosacīti iedalīt četrās grupās:

1. Rotaļas, kas vērstas uz emocionāli labvēlīgas vides veidošanu grupā, bērnu tuvināšanu ar citiem bērniem un ar pedagogu;
2. Rotaļas, kas vērstas uz apkārtējās vides apgūšanu;
3. Rotaļas un vingrinājumi, kas vērsti uz psihoemocionāla saspringuma mazināšanu un novēršanu (relaksācijas rotaļas);

4. Rotaļas un vingrinājumi, kas vērsti uz negatīvo emociju un agresijas mazināšanu (Доронина, 2017).

Ar kustību rotaļu var risināt daudzveidīgas audzināšanas un bērnu vispusīgās attīstības jomas. Pieaugušo uzdevums – radīt rotaļas gaisotni, uzturēt rotaļas prieku visā kustību rotaļas laikā. Dot pietiekami daudz iespēju mēģinājumiem, būt pēc iespējas vairāk kopā ar bērniem. Bērns progresē un mācās tik, cik tiek rosināta viņa motivācija. Un bērna motivācija būs spēcīgāka, ja tiks izvirzītas viņa attīstības līmenim atbilstošas prasības. Pedagoģa galvenā loma kustību rotaļas organizēšanā ir konkrētā mērķa izvirzīšana, kas bērnam būtu jāsasniedz rotaļāšanās gaitā. Svarīgi, lai tas būtu centrēts uz bērna vajadzībām un vēlmēm:

- radītu aizrautības atmosfēru, prieku un apmierinājumu;
- nostiprinātu bērna kustību iemaņas;
- attīstītu fiziskās īpašības;
- veidotu saskarsmes spējas;
- sekmētu pozitīvu psiholoģisko klimatu (Konstantinova, 2011).

Lai sagatavotos kustību rotaļai, sākumā pedagogam jāiepazīstina bērni ar rotaļas noteikumiem, ar priekšmetiem, kuri tiks izmantoti rotaļā. Pedagoģa un bērnu pozitīvā nostāja nodrošinās priecīgu un aktīvu bērna attieksmi pret rotaļu, jo tādā veidā bērns labāk saprot rotaļas būtību un noteikumus. Pedagoģam jācenšas radīt bērniem interesi par rotaļu, tāpēc jāizmanto balss intonācija un attiecīgie žesti, lai parādītu rotaļas kustības. Pedagoģs izvirza 2 – 3 gadus veciem bērniem šādas prasības: izpildīt darbības pēc signāla, pārvietoties viens aiz otra, izpildot uzdevumu, atgriezties vietā, izpildīt konkrētas darbības. Maziem bērniem grūti atcerēties kustību rotaļas kustības un nianšes, tāpēc pedagogam pašam jāiesaistās rotaļā, lai parādītu bērniem rotaļas kustības. Arī jāatkārto rotaļa vairākas reizes, pakāpeniski mainot kustības vai sižetu, vai izmantojamo priekšmetu, tad vienu un to pašu rotaļu var spēlēt ilgstoši, nebaidoties, ka tā zaudēs bērnu interesi. Kā parāda kvalifikācijas darba autores pieredze, tad lietderīgi izmantot vienu un to pašu rotaļu 2 – 3 reizes pēc kārtas, pēc tam piedāvāt bērniem jaunu rotaļu, un pēc kāda laika atkal atgriezties pie pirmās rotaļas. Kustību rotaļas laikā ir svarīgi novērot, lai bērni nenogurtu un neuzbudinātos. Ja bērnu sejas kļūst pārāk sārtas vai bālas, bērni ir slapji, smagi elpo, kļuvuši pārāk skaļi, viņu uzmanība nav koncentrēta, tad rotaļu jāpārtrauc, lai bērni varētu atpūsties.

2 – 3 gadu veciem bērniem ir svarīgs pastāvīgs kontakts ar pieaugušajiem. Bērni ar prieku rotaļājas, kad pieaugušie ir aktīvi un emocionāli, izrāda interesi par rotaļu un piedalās tajā. Jautrs un mīļš pedagoģs, viņa ieinteresētība rada bērniem priecīgu garastāvokli, un viņi labprāt atkārto rotaļas kustības. Pedagoģs vada rotaļu, būdams tajā iesaistīts. Pastāvīga verbālā komunikācija ar pedagoģu rada bērniem prieku, un pat tie bērni, kuri nepiedalās

rotaļā, ar interesi un uzmanību klausās pedagoga runu. Tāpat pedagogam ir svarīgi aktivizēt un vadīt bērnu saskarsmi ar vienaudžiem: kopējā rotaļā, atbalstot viens otru, starp bērniem veidojas labas draudzīgas attiecības.

Tādējādi secināms, ka izmantojot kustību rotaļu, pedagogi spēj ietekmēt bērnu kolektīvu un virzīt tā darbību pareizā virzienā, jo kolektīvā bērns iemācās lietot savas apgūtās prasmes ne tikai savā labā, bet arī kolektīva labā. Kustību rotaļas organizācijas un vadības galvenais princips, bērnu adaptācijas laikā, ir bērnu labprātīga piedalīšanās rotaļā. Pedagogam arī jāklūst par rotaļas dalībnieku un ar savām darbībām, emocionālo saskarsmi ar bērniem iesaistīt viņus rotaļas darbībā. Rotaļu jāatkārto vairakkārt, lai sasniegtu attīstības efektu. Sistemātiski atkārtojot rotaļu, bērni labāk saprot tās saturu, labāk izpilda rotaļas noteikumus. Autore uzskata, ka sociālās adaptēšanās sekmēšanai ir nepieciešams vairāk izmantot emocionālas kustību rotaļas, kuras palīdz mazināt saspringumu, jo pretējā gadījumā bērna saspringums var radīt neuroloģiskus traucējumus. Lai atbildētu uz jautājumu, cik efektīva ir kustību rotaļa 2 – 3 gadus vecu bērnu sociālā adaptēšanā, ir jāveic empīriskais pētījums.

3. 2 – 3 GADU VECU BĒRNU SOCIĀLĀS ADAPTĒŠANĀS IZPĒTE UN TĀS SEKMĒŠANA

3.1. 2 – 3 gadu vecu bērnu sociālās adaptēšanās sākotnējā izpēte

Lai rakstiski pārbaudītu kvalifikācijas darba hipotēzi, ka sociālās adaptēšanās process būs veiksmīgāks, ja kustību rotaļā tiks iesaistīti visi bērni un tā tiks izvēlēta atbilstoši bērnu vecumam un interesēm, tika organizēts un veikts praktiskais pētījums pirmsskolas izglītības iestādē, kura piedalījās 16 bērni vecumā no 2 līdz 3 gadiem.

Lai realizētu praktisku pētījumu, autore izvēlējās šādas metodes:

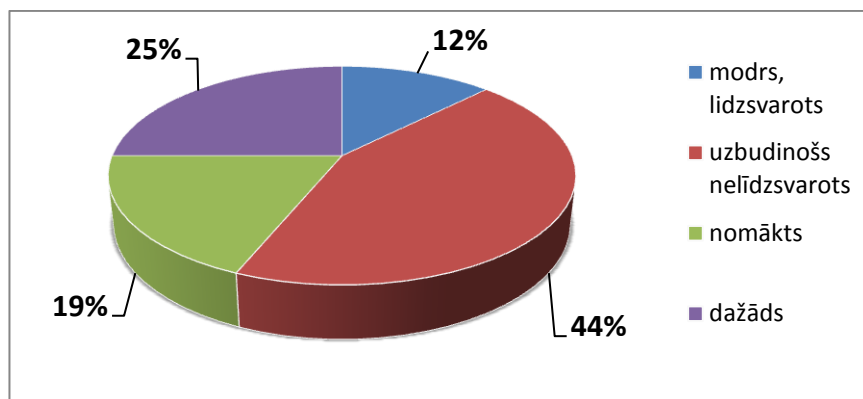
Novērošana, jo novērojot bērnu, ir iespējams iegūt informāciju par to, kādas konkrēti rotaļas, nodarbības – ar citiem bērniem, ar rotaļlietām, ar pieaugušajiem - palīdz viņam mazināt saspringumu, atslābināties, droši justies grupā. Novērošana ir pētniecības metode, kura ļauj identificēt un fiksēt parādības un procesus, pamatojoties uz to izpausmēm un izplatību. Bērni vēl nespēj paust savas domas, tāpēc novērošana ir svarīga pētot bērnus (Martinsons, 2011).

Lai noskaidrotu bērnu gatavību pirmsskolas uzsākšanas gaitai, tika veikta bērnu vecāku anketēšana. Anketēšana ir cilvēku aptauja, kurā tiek izmantotas speciālās veidlapas ar jautājumiem. Lai aptauja būtu efektīva, jābūt noteiktam anketēšanas mērķim, kā arī labi pārdomātiem aptaujas jautājumiem (Špona, Čehlova, 2004).

Lai praktiski pārbaudītu, kā kustību rotaļa sekmē bērnu sociālo adaptēšanos, tika veikta organizēta izmēģinājuma darbība, kuras laikā izstrādāto kustību rotaļu kopa tika ieviesta ikdienā dažādos dienas režīma momentos. Šī pētījuma metode ļauj pārbaudīt izvirzīto hipotēzi Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība ir tāda pētīšanas metode, kad pētnieks veido situāciju, reģistrējot atbilstošas izmaiņas pētāmajā objektā, kura laikā teorijā vai praksē pārbauda darba hipotēzi. Pedagoģiskās izmēģinājuma darbības mērķis ir atklāt mācību un audzināšanas procesa likumsakarības (Geske, Grīnfelds, 2006).

Sākumā autore veica sagatavošanās darbus, kas iekļauj informācijas iegūšanu par bērniem, viņu ģimenēm, sagatavošanas līmeni pirmsskolai, individuālajām īpatnībām: kas patīk, kas nepatīk, kādas prasmes ir apgūtas, kāda palīdzība ir nepieciešama. Šim nolūkam tika veikta bērnu vecāku anketēšana, anketa ir pievienota, kā 1.pielikums. Analizējot bērnu vecāku atbildes var iegūt informāciju par to, kādā mērā bērns ir gatavs pirmsskolas izglītības iestādei: jo lielākā mērā bērns ir gatavs uzsākt gaitas pirmsskolas izglītības iestādei, jo vieglāk viņam būs sociāli adaptēties jaunajiem apstākļiem.

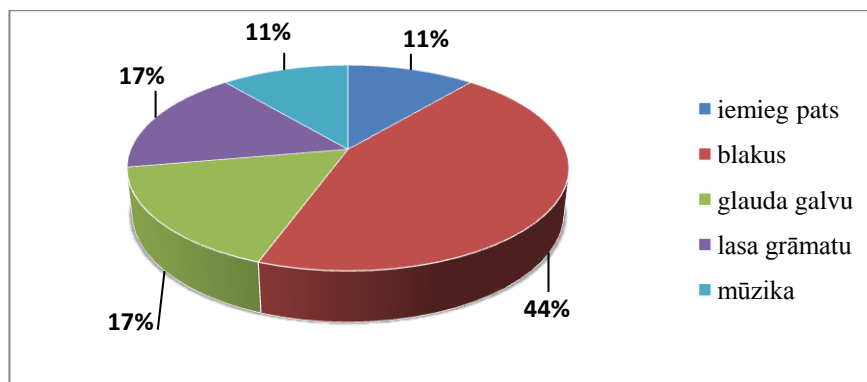
Turpinājumā tiek analizētas bērnu vecāku anketēšanas rezultāti. Tā, uz anketas 1.jautājumu „Kāds garastāvoklis ir raksturīgs Jūsu bērnam?”, respondentu atbildes parādītas 3.1.attēla:

3.1.att. Respondentu atbildes uz anketas 1.jautājumu „Kāds garastāvoklis ir raksturīgs Jūsu bērnam?”

No respondentu atbildēm redzams, ka 44% bērnu vecāku, kas ir lielākā daļa, atzīst, ka ikdienā, viņu bērni biežāk ir uzbudinoši un nelīdzsvaroti. Kvalifikācijas darba autore saista minēto ar to, ka šajā vecumā bērni vēl neprot kontrolēt savu rīcību un reakciju uz apkārtējo rīcību. Tāpat, šāda uzvedība ir raksturīga bērniem, kuriem vecāki nevelta pietiekamu uzmanību viņa emocionālajai audzināšanai. Bērns uzvedas uzbudinoši, ja viņš savādāk nevar parādīt savu garastāvokli. 25% bērnu vecāku norādīja, ka viņu bērniem garastāvoklis ir mainīgs. Minētais arī ir raksturīgs jaunākā pirmsskolas vecuma bērniem, jo tādā veidā bērni pievērš citu cilvēku, īpaši vecāku, uzmanību: sākot raudāt, pieaugušie samīļo bērnu un bērna vēlmes ir sasniegtas. Tāpat, ir vērts atcerēties trīs gadu krīzi, par ko liecina bērna uzvedība uz pieaugušā kaut kādu liegumu vai ierobežojumu: bļausana, histērijas, raudāšana. Aizvedot bērnu uz pirmsskolas izglītības iestādi, vecāki bieži rīkojas pretēji bērna vēlmei – iet pie svešas tantes vai palikt mājās ar mīļo māmiņu, tāpēc bērns izrāda protestu. 19% bērnu vecāku paziņoja, ka viņu bērniem ir raksturīgs nomākts garastāvoklis, un tika 12% bērnu vecāku uzskata, ka bērni ir modri un līdzsvaroti.

Savās atbildēs 50% respondentu norādīja, ka viņu bērni mājas apstākļos iemieg ilgāk par 10 minūtēm, 39% bērnu iemieg ātrāk par 10 minūtēm, un 11% bērnu, tas ir 2 bērni, dienā neguļ.

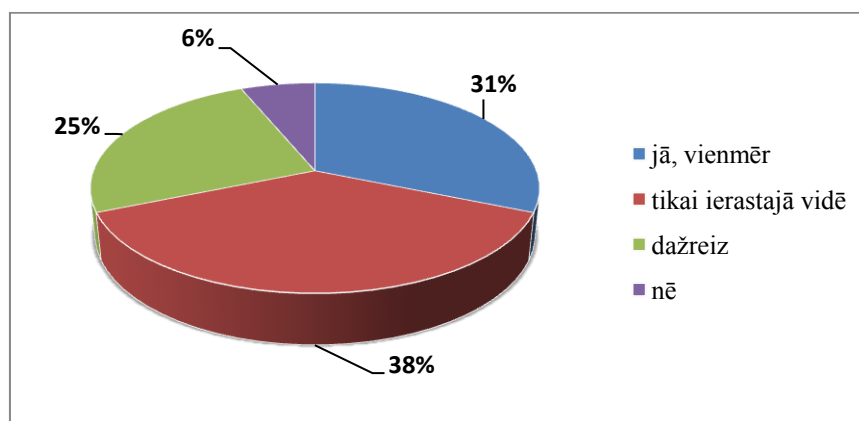
3.2.att. Respondentu atbildes uz anketas 3.jautājumu „Ko Jūs darāt, lai bērns aizmigtu?”

Turklāt, analizējot bērnu vecāku atbildes uz anketas 3.jautājumu „Ko Jūs darāt, lai bērns aizmigtu?”, kas ir parādītas 3.2.attēlā, redzam, ka tikai 11% bērnu iemieg patstāvīgi. Citos gadījumos, bērnu vecākiem jāmeklē līdzekļi, kas palīdz bērniem iemigt: 11% vecāku ieslēdz mūziku, 17% vecāku lasa grāmatu un glauda bērna galvu. Taču lielāka daļa vecāku, 44%, sēž vai guļ bērnam blakus, kamēr viņš iemieg. Tas ir saistīts ar bērnu vajadzībām, konkrēti ar bērna saiti ar mammu.

Spriežot pēc vecāku atbildēm uz anketas 4.jautājumu „Kāda ēstgriba ir Jūsu bērnam?”, 56% bērni ēd nevienmērīgi un selektīvi, 31% bērniem ir slikta ēstgriba un 13% bērni ēd labi.

Atbildot uz anketas 5.jautājumu „Vai Jūsu bērnam piemīt negatīvi ieradumi?”, bērnu 63% vecāku norādīja, ka negatīvu ieradumi viņu bērniem nav. Vienlaicīgi 37% vecāku atzīmēja, ka viņu bērni sūkā pirkstu, šūpojas uz vietas, kas ir negatīvu ieradumu izpausmes.

Vecāku atbildes uz anketas 6.jautājumu „Vai Jūsu bērns izrāda interesi par rotaļlietām, apkārtņi?”, parādītas 3.3.attēlā:

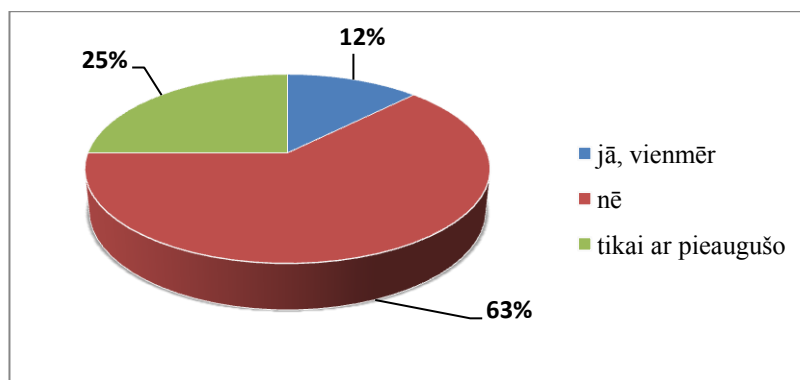

3.3.att. Respondentu atbildes uz anketas 6.jautājumu „Vai Jūsu bērns izrāda interesi par rotaļlietām, apkārtņi?”

Kā redzams no vecāku atbildēm, tad 38% vecāku uzskata, ka viņu bērnus interesē rotaļlietas tikai pazīstamajā, ierastajā vidē, un jaunajā vidē rotaļlietas bērnu interesi neizsauc. 31% bērnu vecāku uzskata, ka viņu bērnus rotaļlietas un apkārtne interesē vienmēr, neskatoties, kur bērns atrodas. 25% vecāku norāda, ka rotaļlietas var ieinteresēt bērnus

dažreiz, un 5% vecāku uzskata, ka viņu bērnus rotaļietas neinteresē. Kvalifikācijas darba autore uzskata, mīnētais varētu būt saistīts ar to, ka mūsdienās ģimenēs bieži ir rotaļietu pārpalikums: vecāki pērk bērnam visu, ko viņš vēlas. Ja telpā ir pārāk daudz rotaļietas, bērns nezina, ko izvēlēties. Tāpat, tas rada zināmā mērā haosu, jo daudz rotaļietas grūti uzturēt kārtībā. Bērnu interesi ietekmē arī pieaugušo dalība rotaļāšanās procesā. Mazi bērni neprot rotaļāties, nezina, ko darīt ar rotaļietām, un ja viņiem blakus nav pieaugušā, kas to parāda, rotaļietas bērnam nav interesantas.

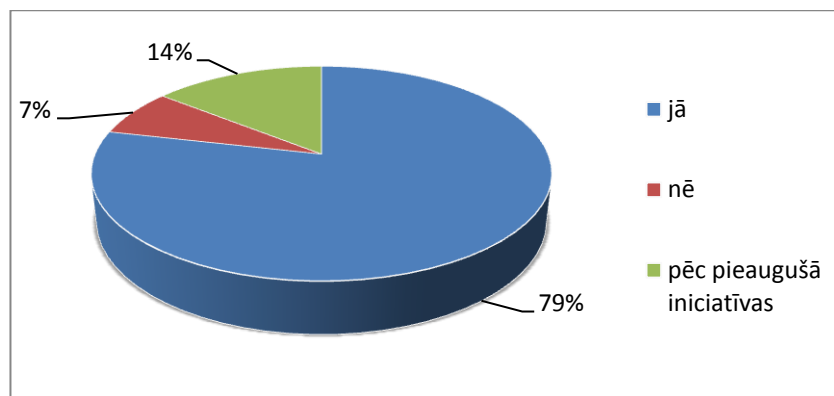
Bērnu vecāku atbildes uz anketas 7.jautājumu „Vai Jūsu bērns izrāda iniciatīvu rotaļā?”, parādītas 3.4.attēlā:

3.4.att. Respondentu atbildes uz anketas 7.jautājumu „Vai Jūsu bērns izrāda iniciatīvu rotaļā?”

Tā, bērnu vecāku 63% norādīja, ka viņu bērni neprot rotaļāties, tāpēc iniciatīvu neizrāda. 24% bērnu vecāki atzīmēja, ka viņu bērni ir iniciatīvi rotaļā pie nosacījuma, ka tajā piedalās pieaugušais. Un 12% gadījumos, bērni ir iniciatīvi rotaļā, prot paši sevi nodarbināt. Kā izriet no veiktās pedagoģiskās literatūras analīzes, tad bērni, 2 – 3 gadu vecumā, vēl neprot rotaļāties kopā, bet arī neprot rotaļāties patstāvīgi. Parasti bērns var bezjēdzīgi vadīt ar mašīnu, un, nevarot atrast šai rotaļietas citu piemērošanu, pamet vai nomaina pret citu rotaļietu. Tāpēc bērnus jānodrošina ar vecumam atbilstošajām rotaļietām, kā arī jāmāca, kā pareizi rīkoties ar tām.

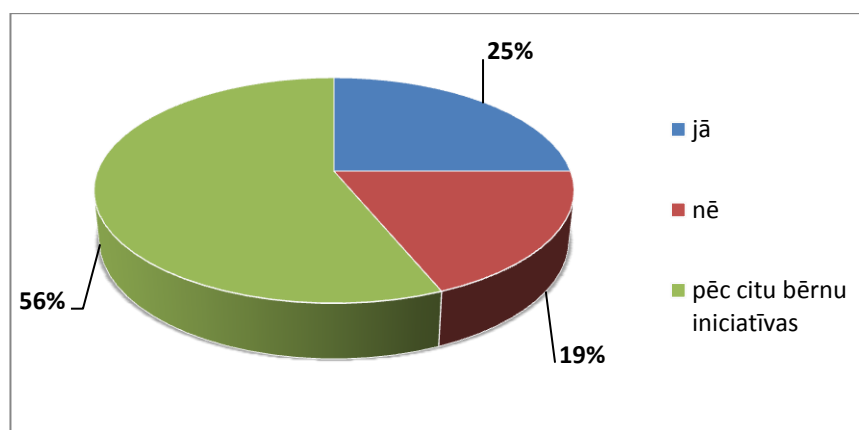
Analizējot bērnu vecāku atbildes uz anketas 8.jautājumu „Vai Jūsu bērns ir iniciatīvs saskarsmē ar pieaugušajiem?”, kas ir parādītas 3.5.attēlā, secinām, ka 63% bērnu vecāku uzskata, ka bērni komunicē ar pieaugušajiem, tikai, ja pieaugušais ir iniciators. 25% vecāku uzskata, ka viņu bērniem nav iniciatīvas saskarsmē ar pieaugušajiem, un 12% gadījumos, bērni ir saskarsmē ar pieaugušo ir iniciatori.

3.5.att. Respondentu atbildes uz anketas 8.jautājumu „Vai Jūsu bērns ir iniciatīvs saskarsmē ar pieaugušajiem?”

Analizējot respondentu atbildes, secinām, ka, pēc bērnu vecāku viedokļa, lielākā daļā bērnu ir iniciatīvi saskarsmē ar pieaugušajiem. Šajā vecumā bērni vēršas pie pieaugušā, jo viņiem ir vajadzīga palīdzība. Bērni ir atvērti komunikācijai, īpaši ar tuviem un pazīstamiem cilvēkiem. Nepazīstamus cilvēkus bērni pieņem pēc kādas pārbaudes, it kā bērni pieskatās pie jauna cilvēka. Radi ir galvenie cilvēki bērna dzīvē.

Bērnu vecāku atbildes uz anketas 9.jautājumu „Vai Jūsu bērns ir iniciatīvs saskarsmē ar citiem bērniem?” parādītas 3.6.attēlā:

3.6.att. Respondentu atbildes uz anketas 9.jautājumu „Vai Jūsu bērns ir iniciatīvs saskarsmē ar citiem bērniem?”

Analizējot vecāku atbildes, secinām, ka 56% bērnu vecāku uzskata, ka viņu bērni ir iniciatīvi saskarsmē ar citiem bērniem, ja tie viņus aicina. Pēc pašu iniciatīvas saskarsmē ar vienaudžiem stājās 25% bērnu. Ir arī bērni, 19%, kuri neveido saskarsmi ar citiem bērniem, jo vajadzība pēc saskarsmes ar citiem bērniem veidojas pakāpeniski tieši jaunākajā pirmsskolas vecumā.

Aptaujas nobeigumā, 63% vecāku norādīja, ka viņu bērniem ir pieredze šķīroties no vecākiem un 44% gadījumos šo šķiršanos bērni panes viegli un mierīgi. Taču lielākajai bērnu daļai, 56%, šķiršanās no vecākiem rada grūtības un stresu.

Apkopojot bērnu vecāku aptaujas rezultātus, secinām, ka bērnu gatavība pirmsskolas izglītības iestādei ir dažāda. Ir bērni, kuriem ir nepieciešama saskarsme ar vienaudžiem, bet ir bērni, kuriem ir nepieciešams pieaugušo atbalsts. Lielākajai bērnu daļai ir raksturīgs nelīdzsvarots un uzbudinošs garastāvoklis, kas apgrūtinās bērna ienākšanu sociālajā grupā. Diemžēl, bet lielākā daļa bērnu vecāku neveica pasākumus, lai sagatavotu bērnu pirmsskolas izglītības iestādei, par ko liecina tas, ka paši iemieg tikai 2 bērni. Tāpat, nav sagatavoti bērni arī pareizajam pārtikas uzturam, kas notiek pēc konkrētā režīma. Pozitīvi tiek vērtēts, ka lielākajai daļai bērnu nav negatīvu ieradumu, kas norāda, ka bērni ir psihiski veseli. Tas fakts, ka lielākajai daļai bērnu ir pieredze šķīroties no vecākiem, vērtēts pozitīvi, taču apstākļi, ka bērni panes šķiršanos smagi, arī negatīvi ietekmē sociālās adaptācijas procesu.

Divu nedēļu laikā autore novēroja bērnus pēc kvalifikācijas darbā izvēlētajiem kritērijiem dažādos dienas režīma momentos, un novērošanas rezultātus fiksēja novērošanas protokolā, kas ir pievienots kvalifikācijas darbam, kā 2.pielikums. Novērošana tika veikta dabiskajos apstākļos, uz novērošanas rezultātu pamata tika raksturota pētījuma mērķauditorija. Tā, pētījumā piedalījās 16 bērni vecumā no 2 līdz 3 gadiem, 7 zēni un 9 meitenes.

Bērnu adaptācijas rādītāji tika vērtēti četru līmeņu sistēmā, kur

- 1– 6 balles – norāda, ka bērns nav sociāli adaptējies pirmsskolas izglītības iestādes apstākļiem;
- 7 – 12 balles –norāda uz to, ka sociālās adaptācijas process ir sācies, tiek vērtēts, kā sociālās adaptācijas zems līmenis,;
- 13 – 18 balles – norāda uz to, ka sociālā adaptācija ir procesā un ir saskatāmi pozitīvi priekšnosacījumi tās veiksmīgai pabeigšanai, tiek vērtēts, kā sociālās adaptācijas vidējais līmenis;
- 19 – 24 balles – norāda uz to, ka bērns ir sociāli adaptējies jaunajiem apstākļiem, un tiek vērtēts, kā sociālās adaptācijas augsts līmenis.

Pamatojoties uz kvalifikācijas darbā izvēlētajiem sociālās adaptēšanās kritērijiem, tika izstrādāta vērtēšana četru baļļu sistēmā.

3.1. tabulā ir uzskaitīti adaptācijas kritēriju vērtēšanas līmeņi :

3.1.tabula

Izvēlēto sociālās adaptācijas kritēriju vērtēšana

<i>Kritērijs</i>	<i>1 balle</i>	<i>2 balles</i>	<i>3 balles</i>	<i>4 balles</i>
Emocionālais stāvoklis	Bērns bieži raud, garastāvoklis nomākts	Dažreiz iedomīgs, ieslēgts sevī,	Garastāvoklis labs, smaida, mierīgs	Jautrs, dzīvespriecīgs, kustīgs, aktīvs

		raud kompānijas dēļ		bērns
Saskarsme ar pieaugušajiem	Bļauj, kontakta ar pieaugušajiem nav	Skumjš, praktiski nekontaktē ar pieaugušajiem, pat ja ir iesaistīts rotaļā	Atturīgs, kontaktē ar pieaugušajiem bez īpašas vēlmes, uz īsu brīdi iesaistās rotaļā, dažreiz klausā pieaugušo	Kontaktējas ar prieku, pats izrāda iniciatīvu, labprāt palīdz, ar interesi iesaistās rotaļās
Saskarsme ar vienaudžiem	Agresīvs, traucē bērniem rotaļāties	Nedraudzīgs, rotaļās nepiedalās	Saskarsmē interesi neizrāda, kaut gan arī piedalās rotaļās	Labprāt kontaktējas ar bērniem, rotaļājas
Kustību aktivitātes	Agresīvs, pārmērīgi kustīgs, kas traucē citiem bērniem	Nomākts, pasīvs	Agresivitāte mazinās, pasivitāte mazinās, parādās pozitīva aktivitāte	Pozitīvi aktīvs, dzīvespriecīgs
Miegs	Neguļ, raud	Iemieg ilgi, ar raudāšanu, miegs nemierīgs	Iemieg ilgi, taču guļ mierīgi, bet neilgi	Miegs mierīgs, dziļš, iemieg ātri
Ēstgriba	Atsakās no ēdieniem, kaprīzs	Ēd lēnām, ilgi, negribot	Ēstgriba izvēles kārtā, piesātināta	Ēstgriba laba, ēd visu ar prieku

Pamatojoties uz veiktās novērošanas rezultātiem, tika raksturota pētījuma mērķauditorija – bērni, kas piedalījās pētījumā. Lai ievērotu konfidencialitāti, bērnu vārdi ir mainīti.

Alīna, 2 gadi 2 mēneši, mierīga, labi attīstīta meitene, visu dara pārdomāti, saprātīga, viegli ienāca grupā, jo pirms tam apmeklēja vairākas nodarbību studijas. Redzams, ka ar bērnu daudz nodarbojas mājās: mamma nestrādā, vecmamma ir skolotāja. Pārsvārā meitenei ir labs garastāvoklis, dzīvespriecīga, aktīvi iesaistās rotaļās, taču vairāk patīk mierīgas rotaļas. Miega traucējumi nav konstatēti, ēd lēnām un izvēles kārtā. Patīk kontaktēties ar pieaugušajiem, taču saskarsmē ar bērniem interesi neizrāda, vairāk patīk rotaļāties vienai vai ar Mariju, kura ir viņas māsiņa.

Adriana, 2 gadi 1 mēnesis, tikko uzsāka gaitas pirmsskolas izglītības iestādē. Līdz šim nebija pieredzes šķīroties no vecākiem, tāpēc no rītiem raud. Turklāt, kad meiteni atved tētis, viņa neraud, taču garastāvoklis ir nomāks. Dienas laikā meklē atbalstu no pieaugušajiem, arī

rotaļās turas blakus skolotājai. Bieži sūkā lielo pirkstu. Ar bērniem nedraudzējas, rotaļās iesaistās tikai, ja pasauca pedagogs. Guļ neilgu laiku, nemierīgi, ēd negribot. Visu laiku gaida mammu.

Dināra, 2 gadi 11 mēneši, apmeklē pirmsskolu jau otru gadu. Jauka aktīva meitene, smaidīga, dzīvespriecīga, patīk palīdzēt pieaugušajiem. Apguvusi pašapkalpošanās prasmes, patstāvīgi izgērbjas, apgērbjas, tīra zobus, apmeklē tualeti. Ar citiem bērniem draudzīga, patīk kopā rotaļāties, bieži ir rotaļas iniciators. Ātri iemieg, ēd labi.

Evita, 2 gadi, apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi pirmo gadu, ir ieslēgta sevī, praktiski nekad neraud. Saskarsmē ar pieaugušajiem atturīga, izvēlējas sev auklīti, ar kuru padraudzējas, un cenšas atrasties tai tuvumā. Pedagoga teikto klausā, kustību aktivitāte pasīva. Rotaļās piedalās maz, vairāk vēro no malas. Uz grupu nāk ar savu zaķīti, tas ir, kā mierinošs faktors. Iemieg ilgi un tikai ar zaķi. Ēd lēnām, negribot.

Marija, 2 gadi 4 mēneši, Alīnas māsiņa, kopā meitenes pavada daudz laika dažādu studiju apmeklējumos un pie vecmamma, tāpēc starp viņām ir izveidojies ciešs kontakts. Turklāt, iniciatīva pieder Marijai. Mierīga meitene, attīstība atbilst vecuma likumsakarībām, labi runā, pārdomīga. Kopā ar Alīnu izskatās, kā divas gadus vecas tantes. Ēd labi, gulēt negrib: pēc mamma vārdiem, meitene agri atteicās no diendusas.

Jeļena, 2 gadi 7 mēneši, apmeklē pirmsskolu otru gadu, taču pēc vasaras brīvdienām atgriežoties grupā, bērnam bija grūti atsākt ievērot dienas režīmu: gulēt negrib, ēd izvēles kārtā, atsaucas uz to, ka vecmammai zupa ir garšīgāka, kompots saldāks... Raud kompānijas dēļ, paskaidrot iemeslu, kādēļ raud nevar. Rotaļās iesaistās uz neilgu laiku, pedagoga klausā, bet neuzmanīgi. Kustību aktivitātēs ir aktīva, ja tas viņai ir interesanti.

Aļona, 2 gadi 2 mēneši, apmeklē grupu no š.g. septembra, nāk no daudz bērnu ģimenes. Jautra, pārāk aktīva, dara ko grib. Pedagoga teikto it kā klausā, taču dara to, ko grib. Ar bērniem aktīva, visu laiku grib kaut ko darīt, taču nepabeidz iesākto. Bieži traucē citiem bērniem, ja rotaļā tie viņu neklausā. Izlutināta. Pieradusi, ka viņu uzskata par jaunāko, un atbalsta neierobežoti. Iemieg ilgi, taču guļ mierīgi, pēc diendusas ceļas pēdējā. Ēstgriba laba.

Irina, 2.gadi 2 mēneši, maz runā, staigā ar knupi, dzer no pudeles. Raud ne tikai šķiršanās brīdī no rītiem, bet arī dienas laikā, mēdz būt histērijas (kad mamma aizmirsa mājās pudeli, atteicās dzert no krūzes). Ja nav knupja, sūkā pirkstu. No ēšanas bieži atsakās, neguļ, raud, traucē citiem. Emocionālais stāvoklis nomākts, kustību aktivitātēs nepiedalās. Kontakta ar pieaugušajiem un citiem bērniem nav.

Inga, 2 gadi 8 mēneši, uzsāka pirmsskolas gaitas pavasarī, adaptācijas periods bija grūts, un vecāki pārtrauca vest bērnu uz grupu. Tagad meitene atsāka grupas apmeklējumu. Dažreiz raud kopā ar citiem bērniem, taču ieraugot jau pazīstamus bērnus (Jeļenu, Dināru),

raudāt pārtrauc un cenšas turēties šiem bērniem blakus. Rotaļās iesaistās, taču ne no paša sākuma: sākumā novēro no malas, pakāpeniski pati pienāk klāt un iesaistās. Guļ labi, ēd arī labi.

Andrejs, 1 gads 11 mēneši, pats jaunākais bērns grupā. Grupā blāuj, kontakta nav ne ar pieaugušajiem, ne ar bērniem. Agresīvs, var iemest vai iesist citiem bērniem. Traucē rotaļā. Pats neēd, gaida, kamēr viņu pabaros. Iemieg ilgi, grozās, traucē citiem iemigšanā.

Bruno, 2 gadi 4 mēneši, neskatoties uz to, ka bērns apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi pirmo gadu, grupā jūtas komforti. Nāk ar labu garastāvokli, dienas laikā ir dzīvespriecīgs. Viegli kontaktējās ar pieaugušajiem, klausu. Rotaļās ar aktīvs, ir iniciators. Prot organizēt bērnus, ļoti labi runā. Ar uzmanību izturas pret bērniem, kuri rotaļās nepiedalās – aicina individuāli nākt rotaļāties. Patstāvīgi ēd un iemieg.

Igors, 2 gadi 2 mēneši, izlutināts bērns, jāpalīdz ēšanā, jāglauza galva ejot gulēt. Kopumā garastāvoklis ir labs, taču var raudāt, ja kaut kas viņam nepatīk. Ar asarām cenšas panākt vēlamo. Ar pieaugušajiem kontaktē pēc vajadzības, bieži meklē palīdzību, piemēram, lai viņam iedotu tieši to mašīnu, kuru viņš vēlas. Ja negrib, pedagogu neklausu. Arī ar mammu manipulē: mamma dzemdēja bērnu jau būdama gados, audzina vienu. Rotaļās aktīvs, kamēr rotaļa atbilst viņa interesēm.

Maksims, 2 gadi 5 mēneši, kustīgs, dzīvespriecīgs bērns, apmeklē grupu jau otru gadu. Nepacietīgs, vēlas kontaktēties ar visiem bērniem un pieaugušajiem, iesaistās visās rotaļlietās, reti nospēlē līdz beigām: kā viņam kaut kas nepatīk, dalību rotaļā pārtrauc, var traucēt bērniem rotaļā, piemēram, izjaukt kaut ko, atņemt kaut ko.

Maks, 2 gadi 3 mēneši, tikko uzsāka gaitas pirmsskolas iestādē, taču jau daudz slimo. Nepieciešams pieaugušo atbalsts, tikai tad jūtas droši. Bērnus baidās, rotaļā iesaistās tikai ar pedagogu un atrodas viņam blakus. Gulēt vēl nepalika, ēd negribot, gaida, kamēr pabaros.

Valera, 2 gadi 4 mēneši, uzsāka pirmsskolas gaitas pavasarī, mierīgs, saskarsmē ar bērniem atturīgs, taču ar pieaugušajiem komunicē labprāt. Dažreiz iesaistās rotaļās ar bērniem, taču uz neilgu laiku. Ēd labi, pat prasa papildporcijas. Guļ mierīgi, iemieg pats.

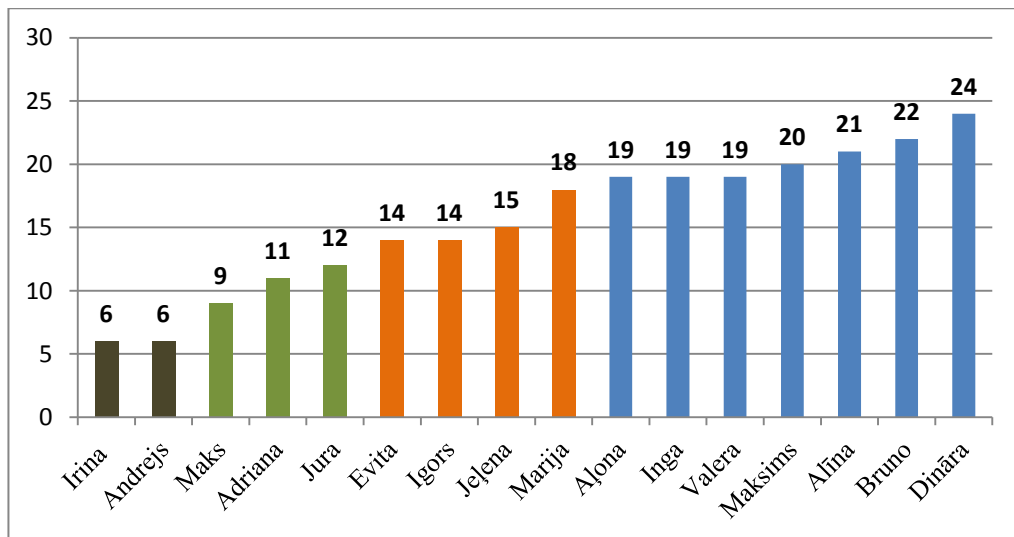
Jura, 2 gadi 3 mēneši, bērns ir ieslēgts sevī, smaida ļoti reti, pārsvarā nomāks garastāvoklis. Saskarsmē ar pieaugušajiem iniciatīvu neizrāda, slikti runā, tāpēc nevar pateikt, ko viņš grib. Ar bērniem arī nedraudzējas, rotaļās neiesaistās, nāk grupā ar savu mašīnīti un spēlējas ar to vienatnē. Patīk šūpoties stāvus un sēdus stāvoklī. Kustību aktivitātēs pasīvs, iemieg ilgi, guļ neilgi, ēd izvēles kārtā.

Bērnu adaptācijas sākotnējie rādītāji tika apkopoti 3.2.tabulā:

Bērnu sociālās adaptācijas sākotnējais mērījums

Vārds	Kritēriji						Kopā
	Emocionālais stāvoklis	Saskarsme ar pieaugušajiem	Saskarsme ar vienaudžiem	Kustību aktivitātes	Miegs	Ēstgriba	
Alīna	3	4	3	4	4	3	21
Marija	3	3	3	4	1	4	18
Adriana	1	3	1	2	2	2	11
Dināra	4	4	4	4	4	4	24
Evita	2	3	3	2	2	2	14
Jeļena	2	3	3	3	1	3	15
Aļona	4	2	2	4	3	4	19
Irina	1	1	1	1	1	1	6
Inga	2	3	3	3	4	4	19
Andrejs	1	1	1	1	1	1	6
Bruno	3	3	4	4	4	4	22
Igors	2	3	2	3	2	2	14
Maksims	4	3	3	3	3	4	20
Maks	1	3	1	1	1	2	9
Valera	3	3	3	2	4	4	19
Jura	1	2	2	2	2	3	12
	38	44	39	43	39	47	

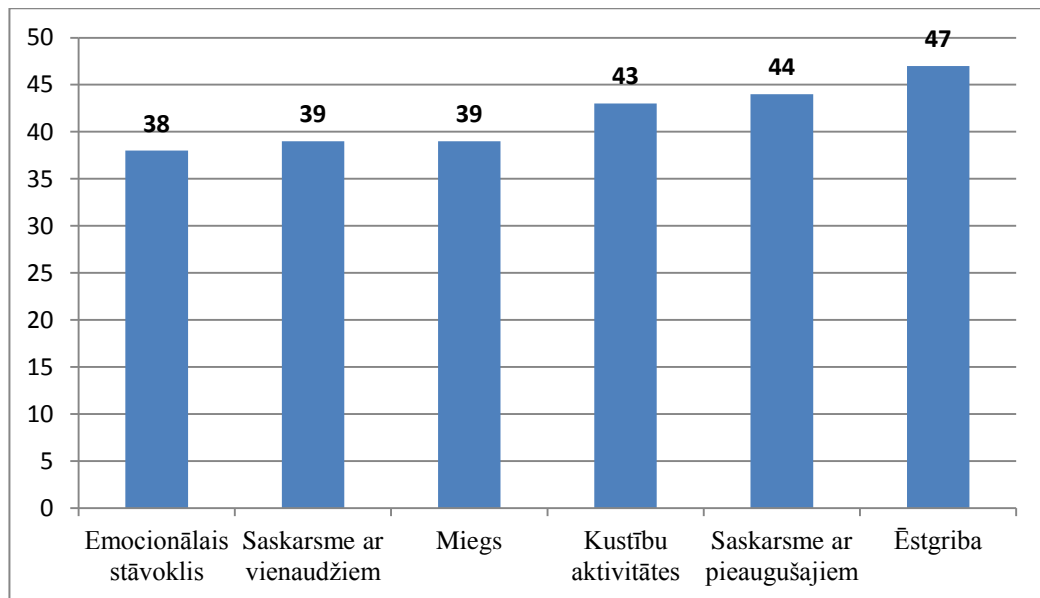
Turpinot analizēt bērnu sākotnējo sociālās adaptācijas līmeni, tika izveidota diagramma, kas parādīta 3.7.attēlā:

3.7.att. Bērnu sociālās adaptācijas sākotnējais līmenis

Analizējot 3.2.tabulā un 3.7.attēlā iekļauto informāciju, secinām, ka bērnu sociālās adaptācijas līmenis pētījuma sākumā ir dažāds. 12% bērnu nav pilnībā sociāli adaptējušies. Tie ir Irina un Andrejs, šie bērni raud dienas garumā un šķiršanās brīdī no vecākiem, nekontaktējās ne ar pieaugušajiem, ne ar citiem bērniem, rotaļas neiesaistās, ar savu rīcību traucē citiem bērniem, neguļ, kā arī ir grūtības ēdināšanā. 19% bērniem sociālās adaptācijas process ir sācies, bet tiek vērtēts zemi. Tie ir Maks un Adriana: šiem bērniem ir izveidojušies saskarsme ar pieaugušajiem, no kuriem viņi meklē atbalstu un palīdzību, taču nav saskarsmes ar citiem bērniem, rotaļās neiesaistās. Bērnu grupas, ko veido 25% no kopējā bērnu skaita, sociālās adaptācijas sākotnējais līmenis ir vidējs. Šiem bērniem sociālā adaptācija ir procesā un ir saskatāmi pozitīvi priekšnosacījumi tās veiksmīgajai pabeigšanai. Viņiem sāka veidoties kontakts ar pieaugušajiem un bērniem, taču kustību aktivitātēs vēl ir pasīvi un rotaļās iesaistās reti. 44% bērnu sociālās adaptācijas sākotnējais līmenis tiek vērtēts, kā augsts. Neskatoties uz to, ka sociālās adaptācijas vērtēšanas kritēriji šiem bērniem nav sasnieguši maksimālus rādījumus, tomēr grupā šie bērni jūtas komforti, aktīvi rotaļājas, komunicē ar pieaugušajiem un citiem bērniem, tāpēc labi guļ un ēd. Augstākie rādītāji ir Dinārai, kura apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi jau otru gadu.

3.8.attēlā ir izveidota diagramma, kurā kvalifikācijas darba autore apskata sociālās adaptācijas kritēriju rādītājus pētījuma sākumā:

3.8.att. Bērnu sociālās adaptēšanas kritēriju rādītāji pētījuma sākumā

Analizējot minēto diagrammu, redzam, ka pētījuma sākumā bērnu emocionālā stāvokļa līmenis ir viss zemākais. Tāpat zemi rādītāji ir bērnu saskarsmei ar vienaudžiem un bērnu miegam. 2 – 3 gadu vecumā bērni ir pieraduši atrasties kopā ar pieaugušajiem, un savā starpā bērni vēl neprot veidot un uzturēt attiecības. Kopējās rotaļas palīdz bērniem veidot savstarpējo komunikāciju. Bieži kopējā rotaļā bērni rotaļājas blakus, katrs savu, ik pa brīžiem paskatās, ko dara citi bērni, vai uz neilgu laiku pieslēdzas pie cita bērna rotaļas. Protams, ka bērnam bija pieredze saskarsmē ar citiem bērniem pirms viņš atnāca uz pirmsskolas izglītības iestādi – ciemos, ceļojumos, pie radiem, šajā gadījumā bērna saskarsmes ar vienaudžiem veidosies ātrāk, un adaptācija būs vieglāka. Grūtības ir tādiem bērniem, kuru saskarsmes loks bija ierobežots ar māti- tēvu – vecmammu, jo tādiem bērniem ir bail no citiem bērniem, it īpaši, ja viņu ir daudz, rodas vēlme kaut kur paslēpties, lai pabūtu vienatnē. Problēmas ar miegu izraisa bērna emocionālais stāvoklis, kas rada iekšējo un ārējo stresu, traucējot bērnam iemigt un mierīgi gulēt. Tādi kritēriji, kā kustību aktivitātes un saskarsme ar pieaugušajiem ir apgūti labāk. Saskarsmē ar pieaugušajiem bērns iegūst mijiedarbības pieredzi ar dažādiem cilvēkiem. Bērni ir jūtīgi pret pieaugušos attieksmi, aktīvi atsaucas uz viņu iniciatīvu. Vienlaicīgi arī bērns izrāda iniciatīvu un iesaista pieaugušos savās darbībās, tādā veidā cenšas pagarināt saskarsmi. Bērns uzticas ne tikai ģimenes locekļiem, bet arī citiem pieaugušajiem, parāda un piedāvā viņiem savas rotaļlietas, ar prieku darbojas kopīgi. Bērnam joprojām ir vajadzīga pieaugušo uzmanība, mīlestība, bet viņā arī meklē sev palīgu. Labākie rādītāji ir bērnu ēstgribai: jo grūtāk bērns adaptējas, jo sliktāka ir ēstgriba. Tajā pat laikā „vilku ēstgriba” rodas bērniem, lai kaut cik apmierinātu savas neapmierinātās vajadzības. Paaugstinātas ēstgribas mazināšana un sliktas ēstgribas uzlabošana norāda uz to, ka adaptācijas negatīvās novirzes nepieaug, bet mazinās, un drīz normalizēsies.

Novērojot bērnus, kvalifikācijas darba autore secināja, ka labākie rādītāji ir bērniem, kuri apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi otro gadu, vai kuriem bija iepriekšējā pieredze sociālajā saskarsmē, piemēram, apmeklēja dažādas attīstošas nodarbības.

Salīdzinot sākotnējās izpētes rezultātus ar iepriekš veiktās bērnu vecāku apaujas rezultātiem, secinām, ka rezultāti ir atšķirīgi, kas liecina par to, ka bērnu vecākiem trūkst informācija par viņu bērnu uzvedību sociālajās grupās, bet atbildot uz anketas jautājumiem, lielākā daļa vecāku balstījās uz bērna uzvedību mājas apstākļos, ierastajā vidē, ģimenes locekļu apkārtnē. Minētais norāda uz to, ka bērnu vecāki nav pienācīgi sagatavojuši savus bērnus pirmsskolas izglītības iestādei, tāpēc šiem bērniem sociālās adaptēšanās process būs grūtāks. Tāpēc pirmsskolas pedagogam jāveic pasākumi, lai atvieglotu sociālās adaptēšanās procesu bērniem.

3.2. Pedagoģiskā darbība bērnu sociālās adaptēšanās sekmēšanai

Empīriskā pētījuma turpinājumā, ar mērķi rakstiski pārbaudīt kvalifikācijas darba hipotēzi, ka bērnu sociālās adaptēšanās process būs veiksmīgāks, ja kustību rotaļā:

1) tiks iesaistīti visi bērni;

2) kustību rotaļa tiks izvēlēta atbilstīgi bērnu vecumam un interesēm, tika atlasītas kustību rotaļas, kuras kvalifikācijas darba autore izmantoja bērnu sociālās adaptēšanas procesa atvieglošanai. Atlasītās kustību rotaļas tika realizētas astoņu nedēļu laikā rīta cēlienā, rīta rosmē, pēcpusdienā, pastaigas laikā, integrētajās rotaļnodarbībās.

Emocionālo saskarsmi veido kopējās darbības, kurus pavada pedagoga smaids, maiga runas intonācija, rūpēs par katru bērnu. Sākumā, kustību rotaļas bija frontālas, lai uzmanība būtu iedalīta katram bērnam. Kustību rotaļas iniciators jaunākajā pirmsskolas vecumā ir pedagogs. Svarīgi ir izvēlēties rotaļas, ņemot vērā bērnu iespējas un norises vietu. Tāpēc, atlasot kustību rotaļas, kvalifikācijas darba autore ņēma vērā bērnu vecuma attīstības likumsakarības, to, ka lielākā daļa grupas iepriekš neapmeklēja pirmsskolas izglītības iestādi, kuras atvieglos adaptēšanās procesu un radīs komfortu bērnu atrašanai grupā. Tāpēc tika atlasītas kustību rotaļas vienkāršas pēc satura, kas neprasa saskaņotas bērnu kustības.

Pirmās kustību rotaļas, kuras tika izmantotas izmēģinājuma darbībā, ir riņķa rotaļas, jo tās saliedē bērnus grupā, dod iespēju katram bērnam pabūt uzmanības centrā, nospēlēt vadošo lomu. Izvēloties kustību rotaļu, tika ņemts vērā arī bērnu kopējais emocionālais stāvoklis konkrētajā brīdī. Ja bērni bija pārāk uzbudināti, tika izvēlēta mierīga, mazkustīga rotaļa, kas prasa no bērniem noteiktu uzmanību, piemēram, „Jautrais zvaniņš”. Ja bērni bija iesaistīti stacionārajās nodarbībās, tad viņiem ir nepieciešamas aktīvas darbības, un šajā gadījumā tika

izvēlētas rotaļas ar vienādām kustībām, kuras izmainās atbilstoši noteikumiem un sižetam, piemēram, „Zvirbulis un kaķis”. Kustību rotaļas netika realizētas pirms diendusas, lai netraucētu bērniem miegu. Pirms uzsākt kustību rotaļu, pedagogs iepazīstināja bērnus ar kustībām un priekšmetiem, kas tiks izmantotas rotaļā. Neskatoties uz to, ka bērniem patīk kustību rotaļas, patstāvīgi organizēt tās viņi nevar, sava vecuma dēļ. Tāpēc kustību rotaļas mazajiem bērniem organizēja pedagogs, taču uzsāktas tās varēja būt arī pēc bērnu vēlmes. Svarīgi, ka pedagogs rotaļā ir ne tikai organizators, bet arī parasts dalībnieks, vienāds ar bērniem. Svarīgi ir paskaidrot bērniem rotaļas gaitu. To dara emocionāli, mainot savas balss intonāciju, tādā veidā raksturojot rotaļas personāžus. Piemēram, par zaķīšiem un putniņam tika runāts maigi, par lāci, kas baida zaķus, tika runāts ar zemu balsi, rupjāk. Tāpat, bērniem tika paskaidroti signāli, kas norāda kustību maiņu. Pedagoģa runa bija skaidra, lēna, vārdu vai frāzi, kad mainās kustības, runāja skaļāk. Jaunākā pirmsskolas vecuma bērni lēnām apgūst dažādas prasmes, tāpēc jaunas kustību rotaļas tika atkārtotas 3 – 4 reizes pēc kārtas. Pēc tam, tika izmantota jau pazīstama rotaļa, un atkal atgriezts pie jaunas rotaļas. Jaunu rotaļu atkārtoja dažādos apstākļos: grupas telpās, zālē, pastaigas laikā. Jaunas kustību rotaļas tika atkārtotas 2 – 3 dienas pēc kārtas, un turpmāk tika mainītas jau ar apgūtajām rotaļām. Jau apgūtās kustību rotaļas tika atkārtotas pēc 7 – 10 dienām, un, šajā gadījumā, rotaļa atkārtoti izraisīja bērnu interesi. Empīrisks pētījums tika veikts pirmsskolas izglītības iestādē, kura īsteno mazākumtautību mācību programmu. Kustību rotaļas tika izvēlētas un realizētas bilingvāli.

Atlasīto kustību rotaļu, kuru mērķis ir veicināt bērnu sociālo adaptēšanos, kopa ir parādīta 3.3.tabulā:

3.3.tabula

Kustību rotaļu kopa

<i>Kustību rotaļas nosaukums</i>	<i>Kustību rotaļas uzdevumi</i>	<i>Pielikumi</i>
„Jautrais zvaniņš”	<ul style="list-style-type: none"> • attīstīt saskarsmi ar pieaugušo; • veidot pozitīvu emocionālo vidi; • attīstīt bērnu aktivitāti; • mācēt izpildīt kustības 	Aprakstīta
„Zvirbulis un kaķis”	<ul style="list-style-type: none"> • attīstīt bērnu aktivitāti kustību aktivitātē; • vingrināties izpildīt kustības; • mācēt skraidīt netraucējot citiem bērniem 	Aprakstīta
„Labrīt”	<ul style="list-style-type: none"> • veidot pozitīvu emocionālo vidi; • mazināt emocionālo saspriegumu; 	3.pielikums

	<ul style="list-style-type: none"> • paplašināt vārdu krājumu; • nostiprināt zināšanas par ķermeņa daļām 	
„Labrīt 2”	<ul style="list-style-type: none"> • veidot pozitīvu emocionālo vidi; • mazināt emocionālo saspringumu; • paplašināt vārdu krājumu; • nostiprināt zināšanas par ķermeņa daļām 	4.pielikums
„Saules zaķīši”	<ul style="list-style-type: none"> • veidot pozitīvu emocionālo vidi; • mazināt emocionālo saspringumu; • attīstīt ritma sajūtu un kustību koordināciju 	5.pielikums
„Zaķītis”	<ul style="list-style-type: none"> • veidot pozitīvu emocionālo vidi; • mazināt emocionālo saspringumu; • veicināt bērnu saskarsmi; • vingrināties izpildīt kustības 	6.pielikums
„Iepazīsimies”	<ul style="list-style-type: none"> • mazināt emocionālo saspringumu; • veicināt bērnu un pieaugušo saskarsmi; • veidot pozitīvu emocionālo vidi 	7.pielikums
„Piepūties, burbulis”	<ul style="list-style-type: none"> • veidot pozitīvu emocionālo vidi; • veicināt bērnu un pieaugušo saskarsmi; • veicināt bērnu saskarsmi; • mācīties izpildīt jaunas kustības 	8.pielikums

3.3.tabulā iekļautās kustību rotaļas ir aprakstītas un pievienotas kvalifikācijas darba pielikumā. Novērojot bērnu darbības atlasītajās kustību rotaļās, kvalifikācijas darba autore ieguva informāciju par to, kā bērni iesaistās rotaļā, kā izpilda kustības, kāds ir bērnu emocionālais stāvoklis, kā viņš komunicē rotaļā ar citiem bērniem un pieaugušo. Izmēģinājuma darbības sākumā, vairāk aktīvi bija bērni, kuri jau apmeklēja pirmsskolas izglītības iestādi iepriekš, un šiem bērniem jau pētījuma sākumā bija augsts sociālās adaptēšanās līmenis: Alīna, Dināra, Aļona, Inga, Bruno, Maksims un Valera. Šie bērni aktīvi iesaistījās rotaļās, izpildīja kustības, bija pozitīvi emocionāli noskaņoti, savā starpā jutās komforti. Pārējie bērni vai nu vispār neiesaistījās rotaļās, vai nu iesaistījās uz neilgu laiku, nebija pozitīvi noskaņoti, kustības neizpildīja, vai izpildīja nepareizi. Tāda situācija tika novērota pirmo nedēļu. Pēc tam situācija sāka mainīties: arī pārējiem bērniem rādījās interese par rotaļu, viņu emocionālais saspringums mazinājās, bērni kļuva aktīvāki, sāka izrādīt interesi par vienaudžiem. Tā, kustību rotaļā „Jautrais zvaniņš” bērni bija aktīvi, un šī rotaļa

viņiem ļoti patika. Turpinājumā, tiek piedāvāts rotaļas pirmā norise, nākamos variantus pedagogs maina.

Pedagogs un bērni sēdēja uz paklāja. Pedagoga rokās ir liels grozs, kurā ir zvaniņi. Pedagogs piedāvā bērniem paņemt zvaniņus. Bērni paņēma zvaniņus, un kopā ar pedagogu soļoja pa grupu un zvanīja. Pedagogs skaitīja pantiņu:

*Колокольчик, динь-динь-динь,
Звонит, заливаётся,
А потом вдруг замолчит,
Спрятаться старается.*

Bērni slēpj zvaniņu rokās, kā kuram sanāk, pedagogs parāda bērniem, kā var noslēpt zvaniņi: ielikt rokas plaukstā, ar pirkstiņiem piespiest zvaniņa mēlīti un satvert dūrē. Bērni paslēpa zvaniņus, pēc tam atkal atvēra pirkstiņus, un sāka zvanīt.

*Колокольчик мой веселый,
Поиграй скорей со мной!*

Bērni iet aplī kopā ar pedagogu.

*Ты звени, звени, старайся,
Перезвоном заливайся.
Динь-дон, динь-дон!
Слышен звон со всех сторон*

Bērni ar zvaniņiem skrien uz visām pusēm.

Rotaļu atkārtoja 2 – 3 reizes, ņemot vērā bērnu reakciju un interesi.

Realizējot šo kustību rotaļu, bērniem bija liela interese par zvaniņiem, jo lielākā daļa bērnu iepriekš nebija redzējusi zvaniņus un dzirdējusi to skaņu. Īpaši pozitīvas emocijas bērniem radīja iespēja pašiem zvanīt zvaniņus, bērni ar prieku skrēja pa grupu. Zvaniņu skaņas izsauca interesi arī „raudošajiem” bērniem. Andrejs un Irina, kuri sākumā nepiedalījās rotaļās, sadzirdot zvaniņu skaņas, pārtrauca raudāšanu, un jau pirmajā norisē novēroja citu bērnu darbības no malas. Aļona, skrienot pa grupu, sākumā traucēja citiem bērniem, jo gribēja parādīt, ka viņas zvaniņš skan vislabāk, ka citiem bērniem nav jāzvina, kad zvina viņa. Taču vēlāk viņa saprata, ka rotaļā piedalās arī citi bērni, un pārtrauca traucēt. Otrajā dienā Irina, ieraugot, ka pedagogs paņēma grozu ar zvaniņiem, pirmā apsēdās uz paklāja. Pozitīvi vērtēts tas, ka jau trešajā dienā šajā rotaļā iesaistījās visi bērni. Arī grupas „tantuki” Marija un Alīna prasīja, kad būs zvaniņi.

Kustību rotaļa „Zvirbulis un kaķis” tika ieviesta izmēģinājuma darbībā pēdējā. Šī rotaļa ir sarežģītāka, nekā citas, un ievadot šo rotaļu, kvalifikācijas darba autore zināmā mērā riskēja: vai bērni ir gatavi šai kustību rotaļai. Šī rotaļa tika ieviesta integrētās rotaļnodarbības sastāvā, tēma „Putni”. Lai realizētu rotaļu, ir nepieciešams zvirbuļa attēls, zvirbuļa dziesmas ieraksts, vingrošanas riņķi.

Skan zvirbuļa dziesmas ieraksts.

Pedagogs: bērni, kas dzied šo dziesmiņu?

Bērni: putniņš. Alīna atbildēja, ka zvirbulis, jo bija zoodārzā un dzirdēja tur putnu skaņas.

Pedagogs: pareizi, tas ir zvirbulis. Parāda zvirbuļa attēlu un noskaita pantiņu:

*Скачет, скачет воробей
Кличет маленьких детей
Киньте крошек воробью
Я вам песенку спою: «Чик-чирик!»*

Turpinājumā pedagogs lasa stāstu, ar mērķi radīt bērnu interesi kustību rotaļai:

«Был ясный солнечный денек. Рыжий кот дремал на солнышке. Маленькие серенькие воробушки летали по саду и искали зернышки или насекомых. Они подлетали к лужице, прыгали, пили водичку и снова улетали. Воробьи так громко чирикали от радости, что разбудили кота. Кот громко замяукал: «Мяу!». Воробушки испугались и быстро улетели в свои домики - «гнездышки».

Pedagogs: bērni, paspēlēsim rotaļu, bet zvirbulis paskatīsies, kā mēs spēlēsim. Jūs būsiet mazi zvirbulīši. Atcerēsieties, kā zvirbuļi lēkā, knābāj maizes drumstalas, lido, dzer ūdens, čivina. Pedagogs skaita pantiņu un rāda kustības, bērni atkārtos kustības:

*По улице летают, под крышей обитают (māj ar rociņām/spārniem)
Воробушек по двору шныряет, крошки хлеба собирает (pietupies).
Птичка-невеличка коготки имеет, ходить не умеет,
хочет сделать шажок, получается прыжок (lēkā uz abām kājām).*

Tagad sāksim rotaļu. Pedagogs ir kaķis, bērni - mazi zvirbulīši. Zvirbulīši sēž ligzdā (apļa iekšā).

Pedagogs: bērni, kaķis aizmiga, lidojiet ārā no ligzdām!

Bērni skraida, lēkā, māj ar rokām, knābā maizes drumstalas, čivina.

Pedagogs: kaķis pamodās, saka „Мяу”, ķer zvirbulīšus.

Bērni aizņēma savas vietas ligzdā.

Pedagogs: malači, bērni, kaķis nevienu zvirbuli nenoķēra.

Rotaļa atkārtojas. Par kaķi var būt arī kāds no bērniem.

Bērniem patika šī rotaļa. Bērnu uzmanību izsauca zvirbuļa dziesmas ieraksts. Bērni dzīvē redzēja, kā baro zvirbuļus. To darīja pastaigas laikā, arī kopā ar vecākiem. Tāpēc kustības, kas tika piedāvātas bērniem, bija viņiem pazīstamas un saprotamas. Redzot, ka pedagogs novēro bērnu kustības, izrāda interesi bērnu darbībām un pats piedalās rotaļā, parāda, kā pareizi izpildīt kustības, bērni rotaļā piedalījās ar prieku, aktīvi. Sākumā daži bērni,

Jura, Andrejs, Irina nepiedalījās rotaļā, jo nesaprata, kādas darbības jāizpilda, kā jārikojas ar riņķi. Taču paskatoties, kā dara citi bērni, arī iesaistījās rotaļā. Jāatzīmē, ka dažas kustības šiem bērniem radīja grūtības, taču viņi centās tās izpildīt.

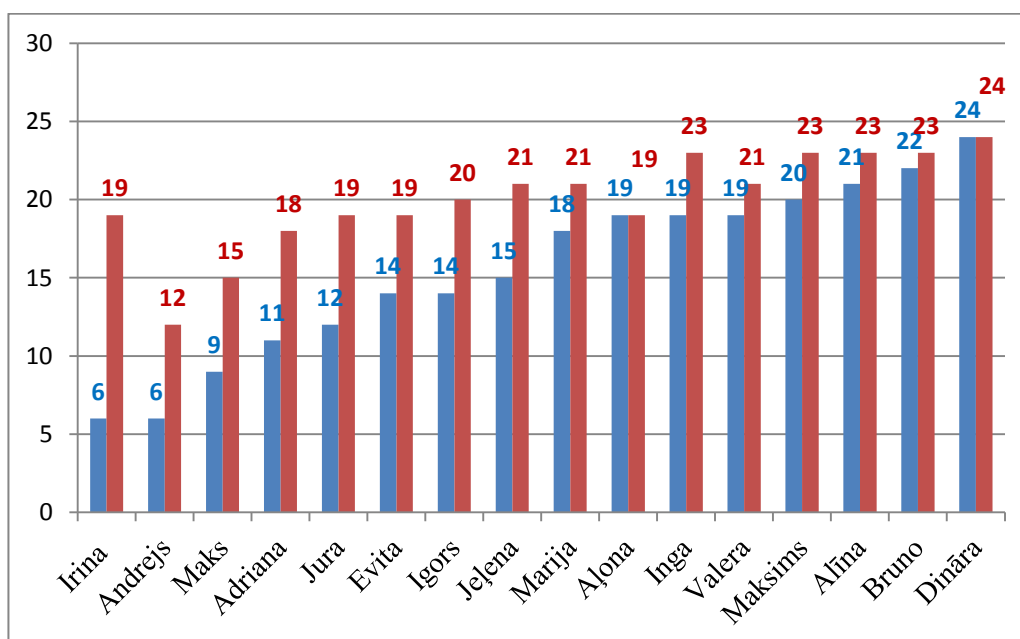
Lai noteiktu, kā notiek bērnu sociālās adaptēšanās process, cik veiksmīga bija izmēģinājuma darbība un atlasītās kustību rotaļas, tika veikta atkārtota bērnu novērošana, rezultāti tika reģistrēti novērošanas protokolā, kas ir pievienots kvalifikācijas darbam, kā 9.pielikums. Bērnu sociālās adaptācijas kritēriju rādītāji pēc veiktās izmēģinājuma darbības, ir apkopoti 3.4.tabulā:

3.4.tabula.

Bērnu sociālās adaptācijas atkārtotais mērījums

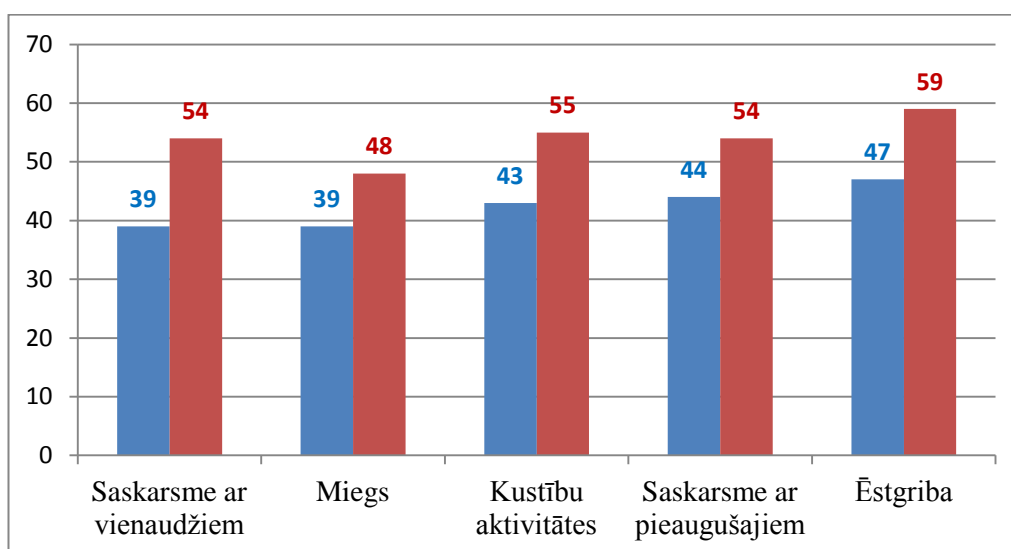
<i>Vārds</i>	<i>Kritēriji</i>						<i>Kopā</i>
	<i>Emocionālais stāvoklis</i>	<i>Saskarsme ar pieaugušajiem</i>	<i>Saskarsme ar vienaudžiem</i>	<i>Kustību aktivitātes</i>	<i>Miegs</i>	<i>Ēstgriba</i>	
Alīna	4	4	3	4	4	4	23
Marija	3	4	3	4	3	4	21
Adriana	3	3	3	3	3	3	18
Dināra	4	4	4	4	4	4	24
Evita	3	4	3	3	3	3	19
Jeļena	3	4	3	4	3	4	21
Aļona	4	3	3	4	4	4	22
Irina	3	3	3	3	3	4	19
Inga	4	4	3	4	4	4	23
Andrejs	2	2	2	2	2	2	12
Bruno	4	3	4	4	4	4	23
Igors	3	3	3	4	3	4	20
Maksims	4	4	3	4	4	4	23
Maks	2	3	2	2	3	3	15
Valera	4	3	3	3	4	4	21
Jura	3	3	3	3	3	4	19
	53	54	48	55	54	59	

Lai analizētu bērnu sociālās adaptēšanās dinamiku izmēģinājuma darbības rezultātā, tika izveidota sociālās adaptācijas līmeņu salīdzinājuma diagramma, kas parādīta 3.9.attēlā:

3.9.att. Bērnu sociālās adaptācijas līmeņu dinamika

Analizējot minēto diagrammu, redzams, ka pēc veiktās izmēģinājuma darbības bērnu, kuri nav sociāli adaptēti, grupā nepalika. Palika viens bērns, kas veido 6% no kopējā bērnu skaita, Andrejs, kuru adaptēšanās līmenis joprojām vērtēts, kā zems. Taču arī viņam visi rādītāji uzlabojās: viņš pārstāja raudāt, traucēt citiem bērniem, tika novērsta bērna agresivitāte, kā rezultātā, bērns sāka gulēt un ēst. Samazinājās līdz 12% bērnu skaits, Maks un Adriana, kuru sociālās adaptēšanās līmenis uzlabojās, un tiek vērtēts, kā vidējs. Pieauga bērnu skaits un sasniedza 82%, kuriem sociālās adaptēšanas līmenis tiek vērtēts, kā augsts.

3.10.att. Bērnu sociālās adaptēšanas kritēriju rādītāju dinamika

Analizējot minēto diagrammu, secinām, ka visi sociālās adaptēšanās kritēriji, izmēģinājuma darbības rezultātā, uzlabojas. Atlasītās kustību rotaļas saliedēja bērnus, deva iespēju katram bērnam būt uzmanības centrā. Rotaļās bērni kļuva aktīvi, un varēja realizēt savu vajadzību kustībās, uzlabot kustību prasmes, apgūt jaunas kustības. Īpaši bērniem patika rotaļas, kurās tika izmantoti dažādi priekšmeti: zvaniņš, bumba, riņķis. Rotaļas adaptācijas laikā rada bērniem prieku, mazina emocionālo saspringumu, mazina uztraukumu un nedrošības sajūtu.

Minētais liecina par to, ka atlasītās kustību rotaļas bija efektīvas, to realizācijas rezultātā, bērnu emocionālais stāvoklis uzlabojās, bērni kļuva mierīgi, pozitīvi, aktīvi, veidoja saskarsmi ar citiem bērniem un pieaugušajiem, sāka labi gulēt un ēst. Tādējādi, var secināt, ka veiktā izmēģinājuma darbība bija efektīva un atlasītās kustību rotaļas sekmēja bērnu sociālās adaptēšanās procesu.

Tādējādi, apkopojot kopumā pētījuma rezultātus, secinām, ka bērnu sociālā adaptēšanās bija sekmīga, jo tajā tika izmantotas bērnu vecumam un interesēm atbilstošas kustību rotaļas, un tajās tika iesaistīti visi bērni.

NOBEIGUMS

Bērnu sociālā adaptēšanās ir sarežģīts process, kas bieži rada bērniem stresu. Tāpēc ir svarīgi atvieglot bērnu adaptēšanās procesu, un to palīdz izdarīt pareizi organizēta rotaļu darbība, kas vērsta uz emocionālo kontaktu veidošanu „bērns-pieaugušais” un „bērns-bērns”. Rotaļas darbības galvenais uzdevums ir veidot emocionālo kontaktu, uzticību pedagogam, kas ir gatavs palīdzēt un atbalstīt bērnu jebkurā brīdī, rotaļas līdzdalībā. Emocionālā saspringuma laikā rotaļa palīdz novērst negatīvās emocijas un rada prieku.

Kvalifikācijas darbā tika veikts pētījums par 2 – 3 gadu vecu bērnu sociālā adaptēšanās pirmsskolas izglītības iestādes noteikumiem. Analizējot teorētisko literatūru, tika analizēta adaptācijas un sociālās adaptēšanas būtība, sociālās adaptēšanās atvieglošanas iespējām 2 – 3 gadu veciem bērniem, izmantojot kustību rotaļu, jo rotaļa ir bērnu iecienītākais nodarbošanās veids un kustība ir bērnu dzīvesveids. Teorētiskās literatūras analīze parādīja, ka kustību rotaļa atvieglo sociālās adaptēšanās procesu, un veiktā praktiskā pētījumā rezultāti apstiprināja darbā izvirzīto hipotēzi, ka bērnu sociālās adaptēšanās process būs veiksmīgāks, ja kustību rotaļa:

- 1) tiks iesaistīti visi bērni;
- 2) kustību rotaļa tiks izvēlēta atbilstīgi bērnu vecumam un interesēm.

Sasniegtie rezultāti dod pamatu secināt, ka kvalifikācijas darbā uzstādītie uzdevumi ir izpildīti un darba mērķis ir sasniegts.

Pamatojoties uz kvalifikācijas darba materiāliem, autore izdara šādus secinājumus:

1. Sociālās adaptēšanās ir prasmes pielāgoties jaunajām attiecībām, apgūt sabiedrībā pieņemto uzvedību. Tās būtība ir sagatavot bērnu topošajai pieaugušo dzīvei.
2. Ņemot vērā adaptēšanās perioda ilgumu, izdala adaptācijas trīs grupas: vieglā, vidējā un smagā.
3. Par veiksmīgu adaptēšanos liecina iekšējais komforts un adekvāta uzvedība, t.i., prasmes viegli un precīzi izpildīt vides prasības.
4. Par būtiskākajiem sociālās adaptēšanās kritērijiem ir izdalīti šādi kritēriji: bērna emocionālo stāvokli, viņa sociālos kontaktus, kustību aktivitātes, miegu un ēstgribu, jo tieši šie kritēriji raksturo bērna komforta un drošības sajūtu pirmsskolas izglītības iestādē.
5. Kustību rotaļas mērķis bērnu adaptācijas laikā ir veidot emocionālo kontaktu starp bērnu un pedagogu, veidot bērnu uzticību pedagogam.

6. Adaptācijas periodā rotaļām jābūt kolektīvām, lai tajā piedalītos pēc iespējas visi bērni, lai neviens bērns nebūtu apiets ar uzmanību. Kustību rotaļas organizācijas un vadības galvenais princips ir bērnu labprātīga piedalīšanās rotaļā.
7. Izveidotā kustību rotaļu kopa bija sekmīga, jo tās realizēšanās rezultātā, sociālās adaptēšanās kritēriji uzlabojās.
8. Līdz vienam samazinājās bērnu skaits, kuru adaptēšanās līmenis tika noteikts, kā zems.
9. Samazinājās bērnu skaits, kuru sociālās adaptēšanās līmenis tika noteikts, kā vidējs.
10. Pieauga līdz 83% bērnu skaits, kuru sociālās adaptēšanās līmenis tika vērtēts, kā augsts.
11. Veiktā izmēģinājuma darbība bija veiksmīga, un apstiprināja izvirzīto hipotēzi, ka bērnu sociālās adaptēšanās process būs veiksmīgāks, ja kustību rotaļā tiks iesaistīti visi bērni un tā tiks izvēlēta atbilstoši bērnu vecumam un interesēm.

Pamatojoties uz izdarītiem secinājumiem, kvalifikācijas darba autore izvirza šādus ieteikumus darbības turpmākajai pilnveidošanai:

1. Ņemot vērā praktiskā pētījuma rezultātus, ir lietderīgi turpmāk vairāk rotaļās izmantot dažādus priekšmetus, kas izraisa bērnu papildus interesi un aktīvu iesaistīšanos rotaļā.
2. Ņemot vērā bērnu vecāku informācijas trūkumu par viņu bērnu uzvedību sociālajās grupās, nodrošināt vecāku informēšanu par sociālās adaptēšanas kritērijiem, bērnu grūtībām un sasniegumiem (individuālās pārrunas, kopējā informācija uz stendiem).
3. Lai izveidotu ar bērnu vecākiem sadarbību uz nākamajiem gadiem, organizēt vecāku klubu, kurā reizi mēnesī, apspriestu būtiskākos jautājumus, kas saistīti ar bērnu attīstību, t.sk. sociālo adaptēšanos.

ZMANTOTAS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

1. **Āboltiņa, L.** *Bērnu ar dažādu attīstību sociālā adaptācija vispārīzglītojošās skolas 1. Klasē.* Latvijas Universitātes raksti. 2011. 759.sēj. 180 lpp.
2. **Āboltiņa, L.** *7-gadīgo bērnu sociālā adaptēšanās skolā 1.klasē.* Promocijas darbs pedagoģijas zinātņu doktora grāda iegūšanai skolas pedagoģijas apakšnozarē, Rīga: 2014, 232 lpp.
3. **Āboltiņa, L.** *Bērnu sociālās adaptēšanās un mācību sasniegumu mijiedarbība pedagoģiskajā procesā skolā.* Latvijas Universitātes raksti, 2018. 816.sēj. 220 lpp.
4. **Beļickis, I., Blūma, D.** *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca.* Rīga: Zvaigzne ABC, 2000. 248 lpp.
5. **Drāvniece, I.** Rotaļas LPSA studiju procesā – kustību rotaļas vai kustību spēles? Npublicēts darbs. Latvijas sporta pedagoģijas akadēmija, 2013. 12 lpp. [tiešsaiste] – [atsauce 21.05.2019.]. Pieejams:
http://www.lspa.eu/files/research/2013/2013_Dravniece_2_13.pdf
6. **Dreimane, S.** *Bērnu sociālā adaptēšanās jaukta vecuma grupā Montessori pirmsskolas izglītības iestādē.* Npublicēts maģistra darbs, 2017,
7. **Dzintere, D.,** *Rotaļa kā īpaša kultūras forma un kultūras apguves veicinātāja.* No *Bērns kā vērtība.* Rīga: RPIVA. 2000. 30.-36.lpp.
8. **Dzintere, D., Stangaine I.** *Rotaļa-bērna dzīves prasmju sekmētāja.* Rīga: Raka. 2007. 304 lpp.
9. **Dzintere, D., Stangaine I.** *Rotaļa-bērna dzīvesveids.* Rīga: Raka. 2007.194 lpp.
10. **Gailuma S.** *Mazbērna adaptācijas īpatnības pirmsskolas izglītības iestādē .* No *Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē.* Rīga, 2002. 173 lpp.
11. **Gazala, Š.** *Laimīgais mazulis.* Rīga : Zvaigzne ABC. 2009. 376 lpp.
12. **Geske, R.** *Bērna bioloģiskā attīstība.* Rīga: Raka, 2005.314 lpp.
13. **Geske A.,Grīnfelds A.** *Izglītības pētniecība : mācību grāmata augstskolu izglītības un pedagoģijas profesionālo un akadēmisko studiju programmu studentiem.* Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 2006. 261 lpp.
14. **Jurgena, I.** *Vispārējā pedagoģija,* SIA Izglītības soļi, 2007., 144 lpp.
15. **Konstantinova, I.** *Kustību priekš dienai. Metodiskais materiāls pirmsskolas izglītības pedagogiem.* Rundāle, 2011. 80 lpp.
16. **Mārtinsone, K.** *Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes.* Rīga: Raka. 2011. 284 lpp.

17. *Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem.* MK noteikumi Nr.716, 21.11.2018, Rīga: Ministru kabinets [atsauce 05.08.2019.]. Pieejams: www.likumi.lv
18. **Piažē, Ž.** *Bērņa intelektuālā attīstība.* Rīga: Pētergailis, 2002. 318 lpp.
19. **Pitamika, M.** *Spēles bērniem.* Rīga: Valters un Rapa. 2009.159 lpp.
20. **Pučure I.** Rotaļas dažādos vecumos. *Pirmsskolas izglītība.* 2001. Nr.3. 18.-21.lpp.
21. **Skujiņa, V.** *Pedagoģisko terminu skaidrojoša vārdnīca.* Rīga: Zvaigzne ABC. 2000. 248 lpp.
22. **Špona A., Čehlova Z.** *Pētniecība pedagoģijā.* Rīga : RaKa. 2006. 343 lpp.
23. **Vikmane, B.** *Socializācija ģimenē.* Liepāja: LiepU LiePA, 2009, 440 lpp.
24. **Айсина, Р.** Социализация и адаптация детей раннего возраста. *Ребенок в детском саду.* 2015. № 6, с. 46 –51
25. **Баркан, А.** *Практическая психология для родителей, или как научиться понимать своего ребенка.* М.: АСТ-ПРЕСС, 2007. 417 с.
26. **Баркан, А.** *Особенности адаптации к детскому саду.* 2015. [tiešsaiste] – [atsauce 11.05.2019.]. Pieejams: http://stunia.3dn.ru/publ/alla_barkan_osobennosti_adaptacii_k_detskomu_sadu/1-1-0-11
27. **Доронина, М.** Роль подвижных игр в развитии детей дошкольного возраста. *Дошкольная педагогика.* 2017. №4. 5-9 с.
28. **Зубова Г., Арнаутова Е.** Психолого–педагогическая помощь родителям в подготовке малыша к посещению детского сада. *Дошкольное воспитание.* 2017. № 7. с.66 – 77.
29. **Караваяева, Т.** *Игры с мячом как эффективное средство адаптации детей 2–3 лет к условиям детского сада.* Актуальные вопросы современной педагогики: материалы XII Междунар. науч. конф. Казань: Молодой ученый, 2019. [tiešsaiste] – [atsauce 21.05.2019.]. Pieejams: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/336/15081/>
30. **Лапина И.** *Адаптация детей при поступлении в детский сад: программа, психолого-педагогическое сопровождение, комплексные занятия.* Волгоград: Учитель, 2019. 127 с
31. **Мохирева Е., Назарова Е., Тимошенко И.** *Социальная адаптация детей с ограниченными возможностями здоровья от 1,5 до 3 лет: планирование образовательной деятельности, взаимодействие с родителями.* Волгоград: Учитель, 2019. 138 с

32. **Найбауэр, А.** *Создание условий адаптации детей раннего возраста к детскому саду.* Москва: Сфера, 2013, 128 с.
33. **Печора, К.** *Дети раннего возраста в дошкольных учреждениях.* М.: Просвещение, 2006. 214 с.
34. **Пыжьянова, Л.** Как помочь ребенку в период адаптации. *Дошкольное воспитание.* 2013. № 2. С.14–16.
35. **Смирнова, Е.** *Дети раннего возраста в детском саду.* М.: Педагогический университет «Первое сентября» 2010. 120 с.
36. **Уайт, Б.** *Первые три года жизни.* М.: Педагогика, 1982. 176 с.
37. **Эриксон, Э. Г.** *Детство и общество.* СПб.: Ленато, АСТ, Фонд «Университетская книга», 1996. 592 с.

PIELIKUMI

1. PIELIKUMS. BĒRNU VECĀKU APTAUJAS ANKETA

Cien, vecāki! Jūsu bērns uzsāk gaitas pirmsskolas izglītības iestādē, kas ir atbildīgs periods gan bērna dzīvē, gan Jūsu dzīvē. Bērns iekļaujas jaunajos apstākļos, bet līdz šim, ģimenē bērns ir pieradis pie konkrēta režīma, ēdiena, midzināšanas. No tā, kā bērns pieradīs pie jauniešiem apstākļiem, režīma, no tā, kā viņš pieradīs pie iepriekš nepazīstamiem cilvēkiem – pedagogiem, ir atkarīga viņa psihiskā un fiziskā attīstība, viņa tālākā veiksmīgā būtne ne tikai pirmsskolā, bet arī ģimenē. Lūdzu Jūs atbildēt uz šīs anketas jautājumiem, tas palīdzēs labāk iepazīt Jūsu bērnu un radīt maksimāli labvēlīgus apstākļus, lai viņa adaptēšanās būtu viegla. Vienlaicīgi informēju, ka Jūsu atbildes tiks izmantotas kvalifikācijas darba “2-3 gadu vecu bērnu sociālās adaptēšanās sekmēšana pirmsskolas izglītības iestādē, izmantojot kustību rotaļu” ietvaros. Pateicos par veltītu laiku!

1. Kāds garstāvoklis ir raksturīgs Jūsu bērnam?

- Modrs, līdzsvarots
- Uzbudinošs, nelīdzsvarots
- Nomākts
- Cits variants _____

2. Cik ātri iemieg Jūsu bērns?

- Ātri (ātrāk par 10 minūtēm)
- Ilgi (ilgāk par 10 minūtēm)
- Cits variants _____

3. Ko Jūs darāt, lai bērns aizmigtu?:

- Neko, iemieg pats
- Sēžu vai guļu blakus
- Glaudu galvu
- Lasu grāmatu
- Cits variants _____

4. Kāda ēstgriba ir Jūsu bērnam?

- Laba
- Slikta
- Nevienmērīga, selektīva
- Cits variants _____

5. Vai Jūsu bērnam piemīt negatīvi ieradumi (sūkā pirkstu, šūpojas, knibina matus...)?

- Jā (lūdzu norādīt kādi)
- Nē

6. Vai Jūsu bērns izrāda interesi par rotaļlietām, apkārtni?
- Jā, vienmēr
 - Jā, taču tikai ierastajā vidē
 - Dažreiz
 - Nē
 - Cits variants_____
7. Vai Jūsu bērns izrāda iniciatīvu rotaļā?
- Jā, vienmēr, prot pats sevi aizņemt
 - Nē, neprot rotaļāties
 - Tikai ar pieaugušajiem
 - Cits variants_____
8. Vai Jūsu bērns ir iniciatīvs saskarsmē ar pieaugušajiem?
- Jā
 - Nē
 - Pēc pieaugušā iniciatīvas
 - Cits variants_____
9. Vai Jūsu bērns ir iniciatīvs saskarsmē ar citiem bērniem?
- Jā
 - Nē
 - Pēc citu bērnu aicinājuma
 - Cits variants_____
10. Vai Jūsu bērnam ir pieredze šķīroties no vecākiem?
- Jā
 - Nē
11. Kā Jūsu bērns panes šķiršanos ar vecākiem?
- Mierīgi, viegli
 - Smagi
 - Cits variants_____

2. PIELIKUMS. NOVĒROŠANAS PROTOKOLS PĒTĪJUMA SĀKUMĀ

Novērošanas datums: 2019.gada 2.09.-13.09.

Novērotājs: Alīna Bogdanoviča

Novērojamais: Irina, 2.g.2.m.

Režīma moments	Bērnu darbības	Secinājumi
Brokastis Pusdienās Brokastis	bērns raudāja, neēda, pierunāt neizdevās No zupas atteicās, pateica, ka negaršo, kaut gan nepagaršoja Paknubināja maizīti, vairāk neko neēda	Bērns kaprīzs, atsakās no ēda
Diendusa	raudāja un traucēja citiem gulēt, nākas aiziet ar viņu uz citu telpu.	Raud, neguļ
Rīta aplis Pastaigas laikā	Ienāk grupā ar raudāšanu, ar mammu šķiras viegli. Garstāvoklis nomākts, nevar ieinteresēt Bērni ķēra ziepju burbuļus, Dinara stāvēja malā un rotaļā nepiedalījās. Kad burbulis nosēdās viņai uz rociņas, sāka raudāt	Emocionālais stāvoklis nomākts, bieži raud, kustību aktivitātēs nepiedalās
Muzikālās nodarbības zālē	Stāv malā, nevar pierunāt pienākt pie skolotājas un kopā ar citiem bērniem uzdziedāt	Kustību aktivitātēs pasīva, nav saskarsmes ar pieaugušajiem un bērniem
No rīta Rotaļas laikā	Bērna mamma izģērbj bērnu ģērbtuvē. Bērns raud, mamma mēģina mierināt, bērns uz mātes vārdiem nereaģē Bērni ir iesaistīti rotaļā. Bērns pēc ilgām pārrunām iesaistās rotaļā, taču interesi neizrāda, pedagoga norādījumus neklausa un neizpilda, darbojas pasīvi	Kontakta ar pieaugušajiem nav, kustību aktivitātēs pasīva
Rotaļas laikā Pastaigas laikā	Bērni iesaistīti rotaļā, spēlē „Ģimeni”. Bērns ilgi novēroja no malas, pēc tam piegāja un pati paņēma ratus un sāka viņus šūpot, stāvot uz vietas. Rati bija tukši, bez „bērna”. Bērni lasīja lapas, lai izrotātu grupas telpu. Bērns paņēma rokās vienu lapu un vairāk lapu lasīšanā nepiedalījās	Saskarsmē interesi neizrāda, rotaļās iesaistās dažreiz, darbojas pasīvi

3. PIELIKUMS. KUSTĪBU ROTAĻA „LABRĪT”

Materiāls: ziepju burbuļi

Rotaļas norise: Bērni stāv aplī. Pedagoģs stāv vidū, skaita pantiņu, rāda kustības un aicina bērnus atkārtot kopā kustības:

Labrīt, actiņas! (ar rociņām jāpieskaras acīm)

Jūs esat pamodušās? (bērni aplaudē)

Labrīt, deguntiņš! (ar rociņām jāpieskaras degunam)

Tu esi pamodies? (bērni aplaudē)

Labrīt, austiņas! (ar rociņām jāpieskaras abām ausīm)

Jūs esat pamodušās? (bērni aplaudē)

Labrīt, mutīte! (ar rociņām jāpieskaras mutei)

Tu esi pamodies? (bērni aplaudē)

Labrīt, vēderiņš (jāpieskaras pie vēdera)

Tu esi pamodies? (bērni aplaudē)

Labrīt, bērni! Jūs esat pamodušies? Sasveicināsimies! (bērni sveicina viens otru, un pedagoģu).

Pedagoģs: Vai Jūsu rociņas un kājiņas arī ir pamodušās? Pārbaudīsim!

Pedagoģs pūš ziepju burbuļus, bet bērni skrien pa grupu un tos ķer.

Šī kustību rotaļa tika realizēta no rītiem, rīta aplī.

4. PIELIKUMS. KUSTĪBU ROTAĻA „LABRĪT 2”

Rotaļas norise: Bērni stāv aplī. Pedagoģs stāv vidū, skaita pantiņu, rāda kustības un aicina bērnus atkārtot kopā kustības:

Доброе утро, глазки! (касаемся глаз кончиками пальцев)

Вы проснулись? (хлопки в ладоши)

Доброе утро, носик! (дотрагиваемся до кончика носа)

Ты проснулся? (хлопки в ладоши)

Доброе утро, ушки! (касаемся кончиками пальцев обоих ушек)

Вы проснулись?

Доброе утро, ротик! (касаемся указательным пальцем губ)

Ты проснулся?

Доброе утро, ручки! (кистями обеих рук делаем «фонарики»)

Вы проснулись?

Доброе утро, животик! (круговое поглаживание ладонью по животу)

Ты проснулся? (хлопки в ладоши)

Доброе утро, детки! Все проснулись?!

К солнышку потянулись! (руки вверх, потягиваемся)

Bērni aplaudē un smaida. Šī kustību rotaļa tika realizēta no rītiem, rīta aplī.

5. PIELIKUMS. KUSTĪBU ROTAĻA „SAULES ZAĶĪŠI”

Materiāls: apaļš spogulis.

Rotaļas norise: Pedagogs ar spoguļi veido saules zaķīšus un skaita pantiņu:

Солнечные зайчики

Играют на стене.

Помани их пальчиком,

Пусть бегут к тебе!

Pēc signāla „ķer zaķīti! Bērni skrien pa grupu un cenšas noķert saules zaķīti. Rotaļu atkārtoti 2-3 reizes.

6. PIELIKUMS. KUSTĪBU ROTAĻA „ZAĶĪTIS”

Rotaļas norise: Bērni soļo pa apli. Pedagoģs, uzņemas Zaķa lomu, stāv apļa vidū, dzied dziesmiņu:

Зайка, зайка, что с тобой?

Ты сидишь совсем больной.

Ты не хочешь поиграть,

С нами вместе поплясать.

Зайка, зайка, попляши,

И другого отыщи!

Bērni pārtrauc soļot un sit plaukstas. Zaķis izvēlas bērnu no apļa, nosauc viņu vārdā, un aicina apļa vidū. Pats ieņem viņa vietu aplī. Rotaļa turpinās.

Bērnu interesi šajā rotaļā izraisa mūzika.

7. PIELIKUMS. KUSTĪBU ROTAĻA „IEPAZĪSIMIES”

Bērni stāv aplī. Pedagoģs stāv apla vidū un iedod bumbu vienam bērnam. Kad bērns paņem bumbu rokās, tad nosauc savu vārdu un padod bumbu tālāk pa apli. Bērns, kurš pazaudēs bumbu, mainās ar pedagoģu. Rotaļa atkārtojas. Tagad bērns iedod bumbu kādam citam bērnam. Šo rotaļu var dažādot, piemēram, pedagoģs skaita kādu pantiņu vai dzied dziesmiņu, vai kustībās izmanto mūziku.

8. PIELIKUMS. KUSTĪBU ROTAĻA „PIEPŪTIES, BURBULIS!”

Krēsliņi izvietoti pusaplī. Bērni sēž uz krēsliem. Pedagogs jautā vienu no bērniem:

- Kā tevi sauc?

Bērns nosauc savu vārdu, pedagogs nosauc bērnu pēc vārda un aicina doties rotaļā. Tad viņi abi nāk pie nākamā bērna, jautā, kā viņu sauc un aicina doties rotaļā. Tā rotaļā tiek aicināti visi bērni, ja kāds atsakās pievienoties, uzstāt nevajag. Pakāpeniski, novērojot rotaļu, viņi paši pievienosies. Sākumā lietderīgi aicināt tos bērnus, kuri aktīvi iesaistās rotaļās. Tos bērnus, kuri nav emocionāli stabili, nevēlas rotaļāties, aicina pēdējos. Kad visi bērni ir aicināti, izveidojas bērnu ķēde, pedagogs noslēdz ķēdi aplī.

- Pedagogs: Paskatieties bērni, kāds liels burbulis sanāca! Tagad veidosim mazu aplīti.

Bērni saspiež apli, pēc tām sāk piepūst burbuli: pūš savā dūrē, kā svilpē. Ar katru pūtienu, burbulis kļūst lielāks, jo bērni kāpj soli atpakaļ. Pēc tam bērni paņem viens otru aiz rokas, soļo pa apli, pedagogs skaita pantiņu:

Раздувайся, пузырь,

Раздувайся большой,

Оставайся такой,

Да не лопайся!

Šajā brīdī pedagogs ienāk apla vidū, atvienojot viena pāra rokas, un saka:

- Pārplīsa burbulis, lido mazi burbulīši.

Bērni skrien uz dažādām pusēm. Rotaļa atkārtojas.

9. PIELIKUMS. NOVĒROŠANAS PROTOKOLKS PĒTĪJUMA BEIGĀS

Novērošanas datums: 2019.gada 4.11.-15.11.

Novērotājs: Alīna Bogdanoviča

Novērojamais: Irina, 2.g.4.m.

Režīma moments	Bērnu darbības	Secinājumi
Brokastis Pusdienās	Ēd visu, ēstgriba laba, dzer no krūzītes patstāvīgi	Ēstgriba laba, ēd visu ar prieku, izņemot piena zupu
Launags	Atteicās no pienu zupas (izrādās, neēd arī mājās)	
Diendusa	Bērnu atradināja no pudeles un knupja, mēģināja aizvietot tos ar pirksta sūkāšanu, tāpēc skolotāja palīgs sēž blakus un pietur rociņas	Iemieg ilgi, guļ neilgi
Rīta aplis Pastaigas laikā	Ienāk grupā mierīgi, uzreiz dodas pie loga pamāt mammai, pēc tam ar smaidu pievienojas pie meitenēm, kuras spēlējas ar lelles ratiem. Garastāvoklis labs, ar interesi skatījās uz zvirbuliņiem, baroja tos ar maizes drumstalām.	Emocionālais stāvoklis labs, sāka smaidīt, kustību aktivitātēs piedalās, taču ne vienmēr aktīvi
Nodarbības laikā	Rotaļas laikā nevēlējās veidot riņķi, nedeva rokas citiem bērniem, soļoja pati pa sevi. Kad rotaļā aicina pedagogs, iesaistās, tad rotaļu uzsāk bērni, nepiedalās.	Kustību aktivitātēs piedalās, interesi par bērniem neizrāda, kaut gan iesaistās rotaļā, ar pedagogu kontaktē pēc vajadzības
No rīta Rotaļas laikā	No rīta negribēja pārgērbties. Sēdēja pasīvi uz soliņa, un neskatoties uz to, ka mamma steidzās uz darbu, pārgērbties negribēja. Pedagoga palīgs ienāca ģērbtuvē un aicināja bērnu pasteigties, jo visi gatavojas iet brokastīs. Bērns ar vienu sandali aizgāja pie auklītes, ar mammu neatvadījās Bērni spēlēja kustību rotaļu ar zvaniņu. Marija atnesa zvaniņu Irinai, parādīja, kā tas zvana un aicināja to piedalīties rotaļā. Irina zvaniņu paņēma, bet rotaļā nepiedalījās, turēja viņu rokās	Kontakta ar pieaugušajiem nav, kustību aktivitātēs pasīva
Rotaļas laikā Pastaigas laikā	Rotaļā ar bumbu, kad bērni deva Irinai bumbu, viņa viņu neņēma, sākumā vispār turēja rokas aiz muguras., pēc tam sāka sist bumbu ar kāju. Pastaigas laikā bērni lasīja lapas un lika vienā kastītē. Irina paņēma dažas lapas, taču kopējā kastītē tās neielika, turēja rokās. Kad Alīna piedāvāja viņai apmainīties ar lapiņām, aizgāja malā un komunicēt atteicās.	Saskarsmē interesi neizrāda, rotaļās iesaistās.

10. PIELIKUMS. DOKUMENTĀRĀ LAPA

Kvalifikācijas darbs „2-3 gadu vecu bērnu sociālās adaptēšanās sekmēšana pirmsskolas izglītības iestādē, izmantojot kustību rotaļu” izstrādāts LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Pirmsskolas un sākumizglītības nodaļā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti.

Autors: Alīna Bogdanoviča _____

paraksts un datums

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: akad. grāds, ieņemamais amats **Vārds Uzvārds** _____

paraksts un datums

..... darbs aizstāvēts komisijas sēdē

____.____.2019. prot. Nr. _____, vērtējums ____ (_____)

Komisijas sekretāre: _____

paraksts un datums